

S'adresser à
HOVNAN PALAKACHIAN

Directeur du journal Arménien

DZAGHIK

Sultan Hamam, 14, Librairie Bagdadlian

CONSTANTINOPLE

ԾԱԴԻԿ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

درعليه ده سلطان حمامند
۱۴ نومرو لی بغدادیان کتبخانه سنده

« زاعیک »

غزته سی مدیری

بالا قاشیان حوونان

Ազգային, Գրական, Գիտական, Մանկավարժական, Քաղաքական

Դ.Պ. Տարի, Թիւ 18

ՇԱԲԱԹ

3/15 Մայիս 1897

Թուրքիոյ համար տարեկան 50 դր., Ռուսիոյ համար 5 ռուբլի, ուրիշ երկիրներու համար 12 ժրանք: — Վեցամսեայ եւ եռամսեայ բաժանորդագրութիւնք եւս կ'ընդունուին: — Հասք 40 փարա: Դրամի փոխարէն փոստայի փուլ կ'ընդունուի՝ 50 հաս դրուցնոց 50 դր.ի հաշուով: — ԾԱԴԻԿԻ վերաբերեալ ամէն զործի համար դիմել՝ ամէն օր կէս օրէն յետոյ՝ առ Տնօրէն-խմբագիրն՝ Յ. Գ. ՓԱՆԱԳՅԵԱՆ. Սուլթան Համամ, քիւ 14, Պաղատեան գրաստնք, ուր հասցատեւած է խմբագրաստնքն:

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻԻՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ. Անոյժ մնացած խնդիրք: ԱՐՈՒՍԵԱԿ. Արդար ըլլանք:
Մ. Յ. ՍԱՆՏԱԼՃԵԱՆ. Խառն նիւթեր (Կա-
րեկցութիւն, Ա. Պոլսոյ Դարունք, Քաղա-
քագէտներ, Կայսերական դաստիարակու-
թիւն մը):
ՋԱՐՈՒՅԻ. Աղջկան մը օրագիրը:
Թ. ԲԻԻԲԵԼԵԱՆ. Երկրագնէս վրայ կենաց
ծագումն ու զարգացումը:
Մ. ՊԱՆՏԱՍԱՐԵԱՆ. Մտաւոր դաստիարա-
կութիւն:
ԵՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ Տնտեսական Խորհրդոյ:
ՀՐԱԲՈՒՂԽ ՍԸ ՍԱՌՈՅՅԵՐՈՒ ՄԵՋ. (8)
Շարաժուան Ազգային եւ Քաղաքական
ուրերը. — «Ծաղիկ» ի Գործակալները. —
Յայտարարութիւններ:

«ԾԱԴԻԿ»Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐԸ

ՊԱՐՏԻՋԱԿ. Ստեփան էֆ. Մակար-
եան, ԿԵՍԱՐԻԱ. Յարութիւն էֆ. Պաշ-
պաղիրկեանեան, ՄԱՂՆԻՍԱ. Մկրտիչ
էֆ. Երկանեան, Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ. Մա-
նուկ էֆ. Բժշկեան, ՊԱՂՏԱՏ. Միհ-
րան էֆ. Հ. Սըվաճեան, ԱՅՆԹԱՊ. Թաթուլ
էֆ. Բիւքէլեան, ԷՏԻՐԵԼ. Մաքսուտ
էֆ. Սանտալեան, ԹԵՔԻՐ. ՏԱՂ. Թաղեա
էֆ. Պէզիրճեան, ԷՐՋ-
ՐՈՒՄ. Նիկողայոս էֆ. Թօթվայեան,
ՄԱՐՁՈՒԱՆ. Աւետիս էֆ. Կիւլպէնկ-
եան, ՋՄԻՆԻՆԻԱ. Կարապետ էֆ. Մա-
լիճեան, ԱՏԱՆԱ. Խաչեր էֆ. Կի-
րակոսեան եւ Տիգրան էֆ. Սէդ-Ջէն,
ՊՐՈՒՍԱ. Օրնիկ էֆ. Լուիֆեան, ԲԱ-
ԲԵՐԻ. Մ. էֆ. Սանտեան, ԳԱՀԻՐԷ.
Սմբատ էֆ. Բիւրատ, ԵՐՈՒՍԱՂԻՄ. Տ.
Դանիէլ վարդ. Յակոբեան, ՀԱՂԷՊ.
Տիգր. էֆ. Մովսէսեան, ՍԱՄՍՈՆ. Պո-
ղոս էֆ. Սիմոնեան, ԷՆԿԻՐԻԻ. Քրիս-
տափոր էֆ. Կոտանեան:

ԴԵՂԱՐԱՆ Ս. ՄԻՐԱՔԵԱՆ

ի Դուռ-Դարու, Պաշի-Փաշա

Այլի Տիկին Աննի Ս. Միրաքեան
պատիւ ունի ծանուցանել յարգոյ հա-
տարակութեան թէ, իւր ամուսնոյն
վաղահաս մահուան պատճառաւ իբր
ամսէ մը ի վեր գոց մնացած սոյն
համբաւաւոր Դեղարանն այս անգամ
վերաբացուած է իր անօրինութեամբ
եւ ընդ հօգուտութեամբ վրայեալ զե-
ղապործ Թօթվայեան Գրիգոր էֆէն-
տիի, եւ պիտի շարունակէ ըստ ա-
ռաջանի զբաղել իւր բազմաթիւ
յանախօսողներն, զից որոնք թարմու-
թեամբ, զեղապետութեամբ պատ-
րաստութեամբ եւ գինեւոր չափաւո-
րութեամբ:

ԱՂԲԱՏԱՍԷՐ ՆՈՐ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՊՈՒՆ, ՉՍԲՄԱԲՃԸԼԱՐ

Վաշիտէ խաւի զրան կից
ԽԵՍՏ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ ԿԱՆԽԻԿ ԵՒ ԱՊԱՌԻԿ
ՎԱՃԱՌՄՈՒՆԲ

Ամէն լեզուէ զրբեր, ուղուած կաղ-
մով, զպրոցական աժան պիտոյքներ,
զանազան գունաւոր պատկերներ, ա-
մէն չափու վրայ տուամարներ, Յանձ-
նարարութիւնք կը կատարուին ճշգիւ
եւ փութով:

Առանց թղթատարի ծախս պահան-
ջելու, ու եւ զիբք Պոլսոյ գնով կը
զրկուին աշխարհիս ամէն կողմը եւ
թղթապրոց մը կ'ընդունուի:

Աղքատաց մեծաքանակ զեղչ:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՕՐԱՅՈՅՑ

ՄԱՅԻՍ

4. Կիր. — Ըստ եւրոպ. Մայիս 16. — Տճ. Զիւրիճէ 14. — Ծագ. Արեւ. ժմ. 9, 21. — Կէս օր՝ ժմ. 4, 49. — Երկայն. Յերեկ. ժմ. 14, 25. — Դ. Կիւրակէ (Կարմիր Կիւրակէ). — Հր. Բ. Խամուրսուգ. — Լր. Լուսնի, ժմ. 20. Բայ. 51.
5. Բշ. — Ը. Ե. Մայ. 17. — Տճ. Զիւրիճ. 15. — 11րդ Տար. Յննդ. եւ Դահակ. Ալֆօնս ԺԳ. Քաղաւորին Սպանիոյ.
6. Դշ. — Ը. Ե. Մայ. 18. — Տճ. Զիւրիճ. 16. — 29րդ Տար. Յննդ. Նիքօլա Բ. Կայսեր Ռուսաց.
7. Դշ. — Ը. Ե. Մայ. 19. — Տճ. Զիւրիճ. 17. Յն. Կիսապէնսէկոսէ.
8. Եշ. — Ը. Ե. Մայ. 20. — Տճ. Զիւրիճ. 18.
9. Ուր. — Ը. Ե. Մայ. 21. — Տճ. Զիւրիճ. 19.
10. Շր. — Ը. Ե. Մայ. 22. — Տճ. Զիւրիճ. 20. — Ծագ. Արեւ. ժմ. 9, 10. — Կէս օր՝ ժմ. 4, 44. — Երկ. Յերեկ. 14, 55.

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹՈՅ

Օտմ. ոսկին 100 դրուշեմ

Մեհիսիյէ արծաթ . . .	Ղր. 108 07
Ֆրանս. ոսկի (20 Ֆր.) . . .	» 87 12
Անգլ. ոսկի	» 109 35
Րուսիոյ Բոլ	» 90
Րուսիոյ քրքադրամ 0. Ո. . .	8 63
Քլըրմից	51 06
Մէքալիք	98 50
Րուսիոյ երկաթուղի . .	Ֆր. 104 25
Գոնսոլիս, Սեւի Դ. . .	0. Ո. 22 02

ԱՆԼՈՅԾ ՄՆԱՑԱԾ ԽՆԴԻՐԸ



Օրուան Ազգային խնդիրներու շարքին մէջ գերագահ տեղը կը զբաղէ միշտ Որբերու խնամածութեան խնդիրը: Ժողովներ, Խորհուրդներ եւ լրագրութիւն ամիսներէ ի վեր կը խօսին ու կը գրեն, կարծիքներ կը փոխանակեն, եւ սակայն դեռ լոյս մը չը ծագեցաւ, ընդհանուր համոզում մը չեղ չը կրցաւ գոյանալ այդ խեղճ պզտիկներուն այս կամ այն կերպ խնամածութեան մասին, դեռ չը կրցանք ազգովին որոշ եզրակացութեան մը յանգիլ: Որբերու խնամակալութիւնը որոշեց միայն առ այժմ 2—300 Որբ բերել տալ գաւառներէն եւ զետեղել Ազգ. Հիւանդանոցի կամ անոր Որբանոցին մէջ: Բոլոր ըրածնիս այս է՝ այսքան երկայն ամիսներու եռանդոտ գործունէութենէ յետոյ: Բայց անդին Ամերիկեան եւ Անգղիական Միախոնարք ճշ կը խօսին, ճշ կը վիճին, այլ կը գործեն միայն՝ ամէն տեղ Որբանոցներ բանալով եւ անտէրունջ որբերը այդ հաստատութեանց մէջ հաւաքելով, կերակրելով, հագուեցնելով եւ մօտաւոր անունդ եւս մատակարարելով, տեղ տեղ նսեւ արհեստ սովորեցնելով: Անոնք հազարաւոր անմեղ մանկիկներ անխուսափելի մահուան անագորոշն ճիրաններէն փրկեցին, ապրեցողին ու կը շարունակեն ապրեցնել, իսկ մենք տակաւին կը մտածենք թէ ազգային հաստատութեանց մէջ պատասպարելու է զանոնք թէ անհատներու որդեգիր տալու է, եւ կամ թէ գաւառացի մէջ Որբանոցներ հաստատելու է թէ Որբերը Պոլիս բերել տալու է, եւայլն: 7—8 ամիսներէ ի վեր է որ այսպէս լոկ խօսքով ժամանակ կ'անցունենք, եւ մէկը չեղներ չը հարցնենք թէ անդին այն խեղճ Որբերն ի՞նչպէս կ'ապրին՝ իրենց կեանքը կը պահպանեն: Եթէ ապրուտի միջոցը գտած են արդէն, ուրեմն պարտաւ տեղը մենք մեծ գործունէութեամբ ինքզինքնիս կը մաշեցնենք այս տեղ: Եւ իրաւ ալ հազար անգամ վա՛յ պիտի ըլլար անոնց, եթէ առջի օրէն տօնպուստ ըլլային մեր յախտենական խորհրդակցութիւններուն ապասել՝ ապրելու համար: Կիմա անոնցմէ ճշ մին ողջ մնացած պիտի ըլլար բնակաւնաբար: Մեռնի՛մ Աստուծոյ ողորմութեանը որ անոնց զէմ Միախոնարքները յարոյց իբրեւ պահապան հրեշտակներ այդ խեղճ պզտիկ որբիկներուն: Անոնք բոլորը անոնց կը պարտին իրենց կեանքը, իսկ Ազգին գրեթէ ոչինչ, այն Ազգին զոր բաղկացնող մասերն առաջին օրէն ի վեր բարձրագոյն պատրաստականութեան

թիւն կը յայտնեն՝ ամէն կարելի զոհողութիւն ընելու Որբերու խնամածութեան համար, պաշտօնական մարմիններէ ապասելով զհաքերութեան եղանակի մը որոշումն ու գործադրութիւնը: Այս է անն բացարձակ ճշմարտութիւնը, զոր կը յանձնեմք բանխմաց ընթերցողներու խորհրդածութեան: Ժամանակը կուգայ եւ կը բացատրեմք թէ ի՞նչու համար գործերն ընդ միշտ այս ընթացքը կ'առնեն մեր մէջ:

Արդ, երբ բացարձակ իրողութիւնը կայ մէջտեղ թէ Միախոնարք շատ մը գաւառներու մէջ Որբանոցներ հաստատեցին արդէն՝ ուր որ խնամուելիք որբեր կային, եւ ուրիշ տեղեր ալ հետզհետէ բանալու վրայ են, ի՞նչ կը մնայ մեզ ընել: ոչ ուրիշ բան, եթէ ոչ, մեր ջանքերը միացնելու: Միախոնարաց ջանքերուն: Արդէն քանիցս գրուեցաւ այս էջերուն մէջ՝ մասնաւորաց բով որդեգիր տալու անպատեհութեանց մասին, եւ մեր համամիտ չը լինելը՝ Որբերու խնամածութեան այս դրութեան: Մենք զէմ ենք նսեւ Որբերն իրենց հայրենի երկրէն տարագրելու եւ Պոլիս կամ մօտակայ քաղաքները բերելու առաջարկութեան: Ընդհակառակն անոնք պէտք է հոն մնան, իրենց բնագաւառին մէջ, եւ հոն սնանին, զարգանան եւ ունեանան մարմնով, մտքով եւ հոգեով: Ասիկայ, բարոյական անժխտելի առաւելութիւններէ զատ, նիւթական մեծ առաւելութիւններ եւս կ'ընծայէ: Որբերն իրենց բնավայրերուն մէջ շատ աւելի աժան կրնան կերակրուիլ, աւելի աժան կրնան հագուիլ քան Պոլսոյ մէջ, մանաւանդ երբ յարմարաւոր Վանքեր Որբանոցներու վերածուին, քանի որ անոնցմէ շատեր իրենց ընդարձակ հողերն ունին, իրենց արտադրութիւններն ունին, եւայլն, եւ Որբերը Վանքերու մէջ խնամուելով, կարելի կ'ըլլայ երկրագործութիւն եւ այլ պիտանի արհեստներ եւս սովորեցնել անոնց, իրենց մայրենի լեզուն ու կրօնը, քիչ մ'ալ հաշուել սովորեցնել եւ զանոնք իբրեւ յաւ. Հայեր, բարի քաղաքացիներ պատրաստելէ զատ: Այն քանի մը հարիւր ոսկիները միայն որոնք ընդունայն պիտի վատնուին Որբերը Պոլիս բերել տալու եւ հոսկէ ալ մօտակայ գաւառները զրկելու համար, բաւական պիտի ըլլան հոս բերուելիք քանի մը հարիւր որբերն իրենց բնավայրերուն մէջ ամբողջ քանի մը տարիներ սնուցանելու եւ կրթելու: Նոյնպէս մասնաւորաց շէնքերու համար Միախոնարաց տալիք տարեթոշակներն ալ բնականաբար որբերուն սնունդին եւ ուսման համար ըլլալիք ծախքերուն վրայ պիտի բարդուին եւ գործը պիտի ըլլայ աւելի արդիւնաւոր, կամ կարելի պիտի ըլլայ աւելի թուով որբեր խնամել:

Արդ, ըսինք թէ մեր ջանքերը միացնելու ենք Միսիոնարաց ջանքերուն: Ահա թէ ինչպէս: Գաւառաց մէջ վանքեր շատ ունինք: Անոնց մէջէն ընտրելու է Որբանոց ըլլալու յարմարութիւն ունեցողները եւ 10 տարուան պայմանաժամով յանձնելու է Միսիոնարներուն, պայմանաւ որ ազգընտիր ներկայացուցիչներ՝ անոնց հետ՝ Վանքին եւ անոր մէջ հաստատուելիք Որբանոցին Խնամակալութիւնը կազմեն, պայմանաւ մանաւանդ որ մայրենի լեզուի եւ Հայ կրօնի ուսուցումը պարտաւորիչ կերպով աւանդուի Հայ պաշտօնեայնէրու ձեռօք: Այս երկու պայմաններն ալ, մենք ապահով ենք որ, կ'ընդունուին Միսիոնարներէն, քանի որ իրենց նպատակը՝ ամէն բանէ աւելի՝ բարեգործութիւնն է, կամ թէ դրամն ալ նպատակին համար կը դրկուի իրենց՝ բարեգործներու կողմանէ: Համակերպութեան օրինակները կը լսուին արդէն: Ուրֆայի մէջ, Աւագ Հինգշաբթի օրուան եկեղեցական պաշտամանց խմբովին ներկայ գտնուելու են հոն հաստատուած Որբանոցին աղջիկ որբերն՝ առաջնորդութեամբ Օր. Շամըզի, Օր. Չէմպըրտի եւ Օր. Փաթրունքիի, առաջին երկուքը Ամերիկացի, վերջինը Գերմանացի: Ճրագալոյցի ժամերգութեանց խմբովին ներկայ գտնուելու են Որբանոցին մանչ որբերն՝ առաջնորդութեամբ Մ. Ֆալշէշի, Մ. Էքարթի եւ Սողոմոն Էֆ. Գնահեանի: Պատճառ չունինք չը հաւատալու թէ ամէն տեղ նոյն ընթացքը պիտի ունենան Միսիոնարք եւ Միսիոնարութիւք, մանաւանդ երբ յիշուած պայմաններով իրենց յանձնենք Վանքերն եւ Ազգային հանգանակութեանց արդիւնքն:

* *

Ծաղիկի մէկ ուրիշ ծուով առաջարկեցինք վերաբանալ Գումգաբուի Դպրոցասէր-Տիկնանց Որբանոց-Վարժարանը եւ գաւառներէն որբուհիներ բերել տալով՝ ալ դ հաստատութեան մէջ կրթել ու դաստիարակել: Այս առաջարկութեան չը հակառակիր վերոյիշեալ առաջարկութիւնը: Որբերը Պոլիս բերել տալու գաղափարին հակառակ ըլլալով հանդերձ, Տիկնանց Որբանոց-Վարժարանը վերաբանալու եւ միայն անոր համար 40—50 որբուհիներ բերել տալու անհրաժեշտ հարկին եւ օգտակարութեանը վրայ կը պնդեմք դարձեալ: Արդէն բացատրած եմք այս էջին մէջ թէ Տիկնանց Որբանոց-Վարժարանին վերաբացման նպատակը պիտի ըլլայ՝ որբուհիներն իբրեւ ուսուցչուհի պատրաստելով, ի վերջոյ վերադարձնել զանոնք իրենց բնավայրն, որպէս զի կատարեն այն տեղեր ճշմարիտ կրթական առաքելութիւններու դերը: Գաւառաց համար

վարժուհիներու, ուսուցչուհիներու սովը շատ տարիներէ ի վեր զգացուած է եւ այսուհետեւ աւելի եւս պիտի զգացուի: Դպրոցասէր-Տիկնանց Որբանոց-Վարժարանին վերաբացումով ալ մեծ եւ կարեւոր պէտքն է որ պիտի լրանայ, և ասիկայ կարծեմք հազար անգամ աւելի պիտի արժէ քան նոյն որբուհիներուն ուրիշ որ և է կերպով խնամածութիւնն: Էտիրներցիք 20 որբերու համար Էտիրներէի մէջ իրենց հաստատել որոշած Որբանոցին յատկացունելիք գումարը շատ աւելի արդիւնաւորապէս ծախսած կ'ըլլան: Եթէ յատկացնեն զայն 20 որբուհիներ իրենց անուամբ պահել տալու Տիկնանց Որբանոց-Վարժարանին մէջ, քանի մը որբուհի ալ կարող են աւելի պահել տալ՝ տան վարձքի համար իրենց յատկացունելիք դրամով:

Ուրիշ տեղերու ազգայինք ալ, որոնք Որբերու խնամածութեան համար դրամ կը հանգանակեն, կըրնան հանգանակութեան արդիւնքէն մէկ մէկ մաս սահմանել Տիկնանց Որբանոց-Վարժարանին, իսկ մեծ մասը յատկացնել մեր վերոյիշեալ առաջարկութեան, այսինքն Որբերն իրենց բնավայրերուն մէջ իսկ՝ ազգայիններէ եւ Միսիոնարներէ բաղկացեալ Խնամակալութեանց ձեռօք Վանքերուն կամ այլ ազգային հաստատութեանց մէջ խնամուելու եւ կրթուելու ձեռնարկեն:

* * *

Վեջին պահուն ուրախութեամբ կ'իմանամք թէ, Գումգաբու բնակեալ Օրիորդք Էլմաս եւ Գալինիկ Էքմէքեան քոյրերն՝ Դպրոցասէր-Տիկնանց վերաբացուելիք Որբանոց-Վարժարանին ի նպաստ՝ պատրաստած են սնդուսի վրայ շերամի բոժոժէ շինուած գեղեցիկ ծաղկեայ շրջանակ մը: Թօփ-Գափուի մէջ հաւաքուած են կանանց յատուկ մաս մը զգեստեղէնք, զոյգ մը կօշիկ, զլիարկ մը եւ մի քանի բուրդէ եւ շերամի բոժոժէ շինուած ծաղիկներ: Նուիրատուաց անուններն յառաջիկային պիտի հրատարակեմք, ուրիշ նուիրատուութեանց հետ: Սոյն նիւթեր, ինչպէս եւ Էքմէքեան ազնիւ քոյրերուն նուէրն առ այժմ կը մնան Թօփ-Գաբուի դպրոցին մէջ, Սուրեան Միսսք Էֆէնտի տրամադրութեան ներքեւ, որ զայնս հաւաքելու բարութիւնն ունեցած է: Կը յուսանք որ օրինակը փոխանցիկ կ'ըլլայ եւ տակաւ կ'իրականանայ Տիկնանց Որբանոց-Վարժարանին վերաբացումը, զիսաւոր թաղերու մէջ պաշտօններ կազմակերպելով նուիրուած նիւթերով՝ այնպէս ինչպէս առաջարկած էր Օր. Առնաւեալ, եւ արդիւնքը յատկացնելով նոյն նպատակին:

ԱՐԴԱՐ ԸԼԼԱՆՔ

Տիկին Արմաւինի, իր անցեալ շարժուման յօգուածին մէջ, օրհնելով հանդերձ Դպրոցատէր Տիկիններն, մեղմիւ կը յանդիմանէր զիրենք, ըսելով. « Ազգը գէշ աղէկ ստակ տուած է իրենց. եթէ ուղած աստեանին պիտի գոցէին, թող իրենց ստակով պահէին » . բայց կ'երեւի թէ ազնիւ Տիկինն՝ որքերու գործին յապաղման մասին իր այնքան արդարացի գանգատադրոյն արագ ընթացքին մէջ՝ չէ կրցած մտաբերել որ, ազգին գեշ աղէկ տուած ստակին փոխարէն, յիշեալ Տիկիններն ալ, գեշ աղէկ կրթած ու դաստիարակած են բաւական թուով աղջիկներ, որոց մէկ մասը թէեւ բնականօրէն մայրեր եղած, մեծ մասը սակայն ազգին կը մնան տակաւին՝ իբր պարկեշտ ուսուցչուհիներ. ուստի եթէ արդար է փնտռել մէկը՝ որ ըլլայ պարտական միւսին, այն ալ ազգն է, եւ այդ պարտքն ալ չնորհակալութեան եւ երախտալիտութեան ազնիւ դրացումն է զոր ազգը կը տածէ արդէն ամէն բարեարաց նկատմամբ :

Դարձեալ, եթէ Դպրոցատէր Տիկիններն կը յայտարարեն թէ յողմած ու ձանձրացած են ու վարժարանը վերաբանալու կամք չունին, ո՛չ մեղադրելի է այդ եւ ո՛չ ալ անհասկնալի. ըստ որում յողմութիւնը՝ երկարամտայ եւ դժուարին աշխատութեանց բնական հետեւանքն է, իսկ ձանձրոյթը յառաջ եկած ըլլալ կը թուի՝ պարզապէս սոյն յողմութեան ընկերացող հետզհետէ աւելի վհատեցուցիչ հանգամանքներէ, վիճակ մը որուն անդիմադրելի ազդեցութիւնը կրեցին՝ կարծենք՝ ամէնէն անվատ հոգիներն իսկ վերջին երկու տարիներու մէջ. չափազանցութիւն ըրած պիտի ըլլայինք՝ եթէ արդէն հրաշք մը նկատէինք պահպանումը այդ մեծածախս վարժարանին՝ վերջին տարուան մէջ իսկ, 5 զրուշ մէկէն, 10 զրուշ միւսէն առնելով, ինչպէս կ'ըսէր լաւատեղեակ յօգուածագիր Տիկինն, եւ տակաւին պահանջել որ չը յողմին ու չը ձանձրանան եւ շարունակեն այդ գործը :

Ընդհակառակը, պիտի նախընտրէինք որ հանրային գործոց ամէն աշխատակիցը երբ յողմած կ'ըզան իրենք զիրենք եւ մանաւանդ ձանձրացած, տեղի ասն ուրիշներու որով գործն իւրաւ յաջորդող եռանդոտ եւ գործունեայ ձեռքերու մէջ մնալով յաւատ, պիտի ունենայ միշտ թարմ ու ոգեւորեալ վիճակ մը. յողմած ու ձանձրացած մէկէ մը՝ չէ կարելի ակնկալել ու եւ է գործի մէջ արդիւնալի աշխատութիւն : Արդ, այն վարժարանին փակման առթիւ եթէ կայ դիտելի եւ ցաւալի կէտ մը, չէ այն՝ Խնամակալութեան ձեռնմխութիւնը, այլ այն է թէ՛ ցարդ չերեցան ուրիշներ որ փափագ յայտնէին շարունակել այդ գործը, թէպէտեւ կ'ըսուի թէ վստուած են՝ որոնք Ուսումն. Խորհուրդին կամ Ընկ. Դիւանին զիմած՝ բայց քաջակերութիւն չեն դրած, եւայն. մենք չեղեալ կը նկատենք այդ զիմումներ, քանի որ զիմումները քաջութիւն չունեցան հրապարակաւ յայտնելու իրենց պատրաստակամութիւնը եւ Ուսումն. Խորհուրդին կամ Ընկ. Դիւանին կողմանէ մէջ բերուած անհրապարտութեան պատճառները կամ յարուցուած արդիւնք-

ները, եւայն, եւայն, եւ կը մտածենք թէ երբ մէկը մասնակի զիմումներով միայն կը բաւակաւնանայ, պատճառն այն է թէ՛ այնպիսին համարձակութիւն չունի այդ վարժարանը շարունակելու մասին իր առաջադրած պայմաններն ու նպատակն հրապարակել. արդարեւ ո՞վ կրնայ ըմբռնել թէ Ուսումն. Խորհուրդը կամ Ընկ. Դիւանը մերժած ըլլայ շարունակութիւնը սոյն գործին, մէկու մը՝ որ ուղէ ստանձնել զայն նախկին պայմաններով եւ ծառայեցնել նախկին նպատակին. այդպիսի պարագայի մը հանդէպ Պատ. Ուսումն. Խորհուրդը քաջ գիտէ իր ընդիւք, որ է միմիայն վերահասու ըլլալ ներկայացողներուն պատուաւորութեան եւ կարողութեան, վստահաբար յանձնելու համար իրենց՝ բարեհամբաւ հաստատութեան մը շարունակութիւնը. այն աստեւ հրաժարեալ Խնամակալութեան կը մնայ միայն յանձնել Ընկերութեան կնիքը եւ վարժարանին կարասիքը. դրամական կէտը ոչ զոք պէտք է զբաղեցնէ, ազգը կուտայ դարձեալ, ինչպէս որ տուեր է 17 տարիներէ ի վեր, մանաւանդ որ յոյս մեծ ունինք թէ անտեսական աւելի նպատաստութիւն մը պիտի ունենաք յառաջիկային : Հանրութեան վերաբերեալ ամէն գործոց աշխատակցելու ազատ են ամէն անոնք որ կարող կ'ըզան իրենք զիրենք. հետեւաբար աւելորդ իսկ է զիմել Ընկ. Դիւանին. ո՞ր Թաղական Խորհուրդ կամ Հոգաբարձութիւն իր նախորդին կը զիմէ՝ խնդրելու համար որ արտօնէ զինքը վարելու թաղին կամ վարժարանին գործերը :

Մենք վստահ ենք թէ, Դպրոցատէր Տիկիններն եթէ արամադրութիւն չունին այլ եւս աշխատելու, անհուն անձկութեամբ կ'պատեն ուրիշներու երեւման, չը կրելու համար զոնէ այն դառնութիւնը որ պիտի պատճառէ իրենց, ազգին համար անփութելի օգուտներ ունեցող այդ հաստատութեան վերջնական փակումը. առ այսօր Տիկին Արմաւինի կրնայ յուսալից մնալ. քիչ մը եւս համբերութիւն, դպրոցական տարեմուտը պիտի պարզէ ամէն ինչ :

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Խ Ա Ռ Ն Ն Ի Ի Թ Ե Ր

3. Կարեկցութիւն. — 4. Ա. Պոլսոյ Դարունք. — 5. Բաւրապէսներ. — 6. Կայսերական դաստիարակութիւն մը :

Մեր ամէն մէկ քայլափոխին կը հանդիպեմք խեղճութեան, որոյ տեսակը չատ է եւ գիտալը քիչ : Ինչպէս որ մըջլաններու վրայ կը կտնւեմք անզոյչ ու ժըպտուն, նոյնպէս խեղճերու քովէն կ'անցնիմք, կը շէփուիմք անանց, առանց դգալու, առանց տեսնելու իրենց տոտապանքը : Ինչո՞ւ. — Որովհետեւ, կարեկցութիւն ունենալ զիւրին չէ :

Բացառիկ պատճառ մը, արտակարգ առիթ մը պէտք է միշտ, որպէս զի մեր «Ես»ը կարենայ զգալու Պէտք է որ զօրաւոր ձեռքէ մը մարակուսայն, ինքզինք մոռնալու եւ կարեկցութեան գէմքով ի յայտ դալու համար : Եթէ այսպէս է, մեր շուրջը, մեր աջօք զիսուած

խեղճութեանց համար, ո՛ւր կը մնան այն թշուառութիւնները զորս չեմք տեսներ եւ կը լսեմք միայն: Լսողութեան գործարանը, ակամքը, երաժշտութիւնէ դուրս դեր չունի, եւ կարեկցութիւն հաղորդելու համար ողորմելի գործարան մ'է:

Արեգակը կը շողայ հոս. վարդենիները կը ծլին ու բուրելու կ'սկսին: Հեռուն, տեղեր կան, թերեւս, ուր հակառակ արեգական շողումներուն, խաւարը կը տիրէ: Ի՞նչ փոյթ: Ո՛չ ինչ կը տեսնեմ: Իմ Վեսսա կը պատուիրէ ինձ գործերովս զբաղել, սովորական պարտականութիւնս ներս կատարել եւ չմոռնալ խնամք տանելու արգելադրողիս: Այս վերջին պարտականութիւնը մանաւանդ՝ անհրաժեշտ է մեր ժամանակին մէջ: Հագուստն է որ կրօնաւոր կ'ընէ զմարդ:

Բայց, ամէն անգամ որ նոր տափառ մը կը փորձեմ, ամէն անգամ որ կը տեսնեմ տիկիներն որք անոյշ բոյրերով կը չիւղին ու իրենց գեղեցկութիւնն ի հանդէս ածելու համար նորանոր միջոցներու կը դիմեն, չը դիտեմ ի՞նչու ակամայ կը խորհիմ թէ, նոյն այն վայրկեանին ուր ես եւ տիկիներն այդ բաները կ'ընեմք, անդին զէպքեր կ'անցնին զուցէ որք յաւերժական գլխութեան արժանի են: Օրինակ, Բարիգու «Ժան Կուստեն» փողոցի վերջին հրդեհը:

Այս եղած է սակայն, միշտ, աշխարհիս ու քաղաքակրթութեան պատմութիւնը: Միայն թէ, դիտելի է որ քաղաքակրթութիւնն ցորչափ յառաջագիմէ, մարդս նոյնքան կարեկցութեան արժանի ըլլալու վրայ է: Ո՛ր կարեկցութեան արժանի քաղաքակրթութիւն, զո՛ւն ալ:

* *

Կարեկցութեան արժանի է Ա. Պսլտոյ Գարունն ալ: Փոփոխամիտ, երկչոտ, տկար Գարուն մը: Սովորաբար, փետրուարի վերջերն երեւան գալու կը ճգնի: «Անձրեւները կը զաղրին ու տատրակը լսելի կ'ընէ իր ձայնը»: Ծառերը, ծաղիկները Սողոմոնին նախանձը զրգուելու աստիճան կը պճնուին: Յետոյ, յանկարծ, ո՛չ թէ թեթեւ քամի մը, այլ սպիտակափառ ձիւնը կուգայ յիշեցնել դարնան թէ շտապելը խոհմութիւնն չէ: Բայց Գարունը կը մաքառի, հաւածական կը վանէ ձիւնն ու նորէն կը թագաւորէ: Աւա՛ղ. ձիւնը նահանջած է միայն ու ո՛չ թէ յաղթուած: Կիւսիսային զօրաւոր քամի մը, անձրեւներու ընկերացած, կուգայ զանճնկէց ընել Գարունն որ կը թաքչի ընդ երկար:

Մինչ այս մինչ այն, «Մարտ»ը լրացած եւ ապրիլը պաշտօնի անցած է: Գուպարը կը շարունակէ մէկ կողմէ անձրեւաց ու քամիներու միջեւ: Զերմաչափն առաւօտ մը 16 աստիճանն — յաղթութիւն Գարունն — եւ հետեւեալ օր 5 աստիճան միայն ցոյց կուտայ: Տակաւ առտակաւ Գարունը կ'իջնէ սակայն. վարդն արեւիցուցիչ բուրումներ կը ծաւալէ, համեստ մանիշտկը քիչ մ'ատեն եւս կ'ապրի, դաշտերը կանաչ դարձնելով կը ծածկուին:

Վաղանցիկ փա՛ռք: Մայիսն որ դարնան դաշնակիցը պէտք էր ըլլալ, բանաստեղծներու Մայիսը, «Ալֆրէտ ար Միւսէ»ի մայիսը վրայ կը հասնի: Եւ ահա Ապրիլեան տօթ մ'է կ'սկսի: Որոտապոչ փոթորիկ մը չէնքիդ հիմե-

րը կը զղրէ գիշեր մը. յետոյ նորէն կիզիչ օդ մը, մինչեւ որ դալարը ամբողջովին դեղնի, մարի, փճանայ, կարճատեւ կեանքէ մը լիերջ: Այլ եւս ամառն է որ կը տիրապետէ, իւր բոլոր անպատեհութիւններով, մինչեւ Աշուն, որոյ վրայ, փափագանացս հակառակ, խօսելու իրաւունք չունիմ այսօր:

* *

Եւ այս մեր Գարունն ինքն է պատճառ, եթէ իր մասին անփոյթ գանուելով, մարդ քաղաքականութեամբ կը զբաղի եւ այսպէս քաղաքագիտաց թիւը կ'աւելնայ: խօսքս, քաղաքագիտութեան «dilettantesներու վրայ է, որք զանազան դասակարգերու կը բաժնուին ու բազմաթիւ են: Ասոնցմէ ոմանք լուրեր հաւաքելու, հնարելու, տարածելու զբաղումն ունին. ոմանք հաստատ կարծիքներ քաղելու ետեւէ են. ոմանք, վերջապէս, իրենն ու զէպքերն ուրիշներէ տարբեր կերպով դատել կ'ուզեն: Օրինակի համար, Զինաստան Ճարճնի հետ պատեւրազմ ունի: Ծանօթներէդ մէկն, զոր այս պատերազմը վերջին աստիճան կը շահագրգռէ, առաւօտ մը հեւ ի հեւ կը մօտենայ քեզ եւ խորհրդաւոր դէմքով մը կը ծանուցանէ թէ այս ինչ քաղաքը յանձնուած է, մինչդեռ ճշմարտութիւնը այս լուրին զլիսովին հակառակն է:

— Զարմանալի չէ՞, կը հարցնէ, այդ քաղաքին առումը:

— Արդարեւ զարմանալի կը թուի: Ապահո՞ւմ էք ձեր լուրին ստուգութեան վրայ:

— Ի՞նչ կ'ըսէք: Այս մասին ամենամանր տարակոյս մը ներելի չէ: Այս ինչին քովէն կուգամ, ուր ներկայ էին նաեւ Տեաքը Դ. Ք. եւ Զ.: Ստոյգ աղբիւրէ տեղեկացած եմ:

— Շատ հաւանական է ուրեմն:

— Զձեզ անտարբեր կը տեսնեմ:

— Այո՛, քիչ մ'անտարբեր եմ քաղաքական գործոց մասին:

Կը մեկնի: Ուրիշ մը:

— Ի՞նչ կարծիք ունիք Զինա-Ճարճնական պատեւրազմին վրայ:

— Շիտակը, կարծիք չունիմ: Շատ չեմ շահագրգռուիր այսպիսի հարցերով որք մեզ համար կարեւորութիւն չունին: Մեզ համար կարեւորն է առուտուրը, գործերը:

— Ծիչդ է: Բայց Զինացւոց բանակը քանի՞ հազար հոգի է:

— Հաստատ տեղեկութիւն մը չունիմ:

— Հապա՞ Ճարճնի բանակը:

— Զըգիտեմ:

— Մոռցած էի հարցնելու, երկու կողման կորստեան եւ վիրաւորեալներու վրայ վիճակագիր մը չը կարգացի՞ք դեռ:

— Ո՛չ, եւ կարգալ չեմ ուղեր:

— Ի՞նչ բանի պէտք է վերադրել Զինացւոց պարտութիւնը:

Այս տեղ, պատասխանը կը զլանաս եւ ուսերդ թօթուելով կը շատանաս: Ինքն կը շարունակէ իւր հարցումները, կը յայտնէ իւր կարծիքները, կ'ընդլայնէ իւր

գաղափարները եւ պատերազմին վախճանին վրայ իւր փափագանաց համապատասխանող եզրակացութեան մը կը յանդի ինքն ինքեան :

Բայց ամենէն աւելի շահագրգռական դասակարգն է այն , զոր կը կազմեն «հօր մաքեր» *les esprits forts* , ինչպէս ըսինք , ասոնք հասարակ մահկանացուներէ տարբեր կերպով դատել կ'ուզեն : Դէպքերէ , լրագրաց հրատարակութիւններէ՝ միշտ ուրիշներէ տարբեր հետեւութիւններ կը հանեն : Երբ հեռագրական լուրերու շարքին մէջ կը կարդան թէ «Լի Հունկ Չանկ» Եւրոպա ուղեւորած է , սխալ է կ'ըսեն , այս կը նշանակէ թէ «Եւրոպա ուղեւորելու մտադիր է» : Բայց , բարեկամ , հեռագիրը կ'ըսէ թէ մարդը մեկնած է : Կը ժպտին . քաղաքագիտական լեզուին նրբութեանց , անոր գաղտնի իմաստներուն չէ կարող թափանցել ձեր միտքը , կը պատասխանեն : Պէտք է անպատճառ որ , դէպքերու , արտասանուած բառերու վրայ հակառակ եզրակացութեան մը յանդի : Եւ երբ , ժամանակ անցնելով , փայլուն իրողութիւն մը կուգայ ջրել իրենց կարծիքն ու դատապարտել իրենց խորհրդածութիւնը , այս իրողութիւնէն ալ դարձեալ տարբեր հետեւութիւն մը հանելով՝ իրենց գաղափարը կը պաշտպանեն :

Մեծ փափաք ունիմ ըսելու բոլոր այս մարդիկներուն . չափազանց մի՛ շահագրգռիք քաղաքականութեամբ . հետեւեցէ՛ք դէպքերուն . քաղաքական գաղտնիքները իմանալու լաւագոյն միջոցն այս է : Մի՛ կանխէք ձեր գաղափարներով , մի՛ բռնադատէք ձեր տաղանդը . մեղք է ձեր ուղեղին , ձեր ժամանակին :

* *

Ձարմանալի է մարդուս միտքը : Քաղաքագիտութիւնն ուղեղիս բլիթներուն դպչելով , միտքս տարաւ դէպ ի կայսրութիւններն , որոցմէ յանկարծ անցայ Վիլհէմ կայսեր , որ իւր կարգին ինձ յիշեցուց վերջերս իր վրայ հրատարակուած գիրք մը :

Արդարեւ , դեռ ամիս մը չը կայ , ապրիլ 14ին (Ն. Տ.) Բարիզու մէջ , ի մէջ այլոց հրատարակուեցաւ գիրք մը , «Կայսերական դատարարականութիւն մը , Վիլհէմ Բ.» խորագրով : Այս Ֆրանսերէն գրքին վերլուծումը կարդացի Գերմանական թերթի մը մէջ , եւ հիմակ փափագ կ'զգամ քիչ մը խօսելու անոր վրայ :

Գրքին հեղինակն է Պարոն «Ֆ. Այմ» (F. Ayme) . հնչեցէ՛ք , ինչպէս կ'ուզէք , վերլուծողը կ'ըսէ մեզ թէ , երբ 1875ին գահաժառանգ Վիքթորիա իշխանուհին իւր տղայոց համար Գաղղիացի ուսուցիչ մը կը փնտռէր , դիմեց առ թիէռ , որ Պ. «Ֆ. Այմ»ը յանձնարարեց իրեն : Այսպէս , այս մարդը «Գահէլ» եկաւ : Շատ լաւ :

Իւր գիրքին իբրեւ առաջնորդող մտածում , հեղինակը չրած է եղեր այս խօսքերը . «Համոզուած ըլլալով որ ամէն պարագայներու ներքեւ , ինչպէս նաեւ հասարակաց կամ անհատական ամէն բաներու մէջ , ճշմարտութիւնը ամենէն ապահով առաջնորդն է , օգտակար գործ մը կատարած ըլլալ կը կարծեմ , այս հատորը հրատարակելով» . ինչ որ կը նշանակէ թէ , կ'ըսէ վերլուծողը , հեղինակը Վիլհէմ կայսեր մէկ համակրելի պատկերը պի-

տի ներկայացնէ իւր հայրենակցաց : Յետոյ խօսքը «Պ. Այմ»ին է :

Ուսուցիչ-հեղինակը մեծ գովեստիւք կը խօսի ապագայ կայսեր , Վիլհէմ իշխանին վրայ որ այն ատեն 16 1/2 տարեկան պատանի մ'էր : Նուազ գովեստիւք չը խօսիր իր եղբոր , Հայնրիխ իշխանին վրայ որ «հրեշտակալին դէմք» մ'ունէր , կ'ըսէ , եւ կը յարէ թէ այս վերջինն եւ ո'չ մէկ բանով կը նմանէր իր եղբոր : — Կը խոստովանի սակայն թէ , Հայնրիխ իշխանն ուսանելու մեծ փափաք չունէր , եւ , ի փոխարէն՝ կը փայլէր իւր անկեղծ վարքով եւ իւր պարկեշտութեամբ : Վիլհէմ իշխանն աշխատասէր է եղած եւ արդէն Պ. «Ֆ. Այմ» զինքը ճանչցած ատեն , Ֆրանսական լաւագոյն շեշտով եւ յաջողակ դարձեալ քննարկ կը խօսի եղեր :

Այս բաներէն զատ , Պ. «Ֆ. Այմ» կ'իմացնէ մեզ ուրիշ աւելի շահագրգռական բաներ , կ'ըսէ , օրինակի համար թէ , ամառները պարտաւոր էր Աւիուսթա կայսրուհոյն «Գօպլէնց»ի մէջ Ֆիլիպսոն , Տեպաները եւ Ռիւլիւ sk sko Մօնսը կարգաւ . բայց այս զբաղումը չէր սիրեր , որովհետեւ պալատական «էթիքէթ»ը կը նեղէր զինքն : Ասկից զատ , պարտաւոր էր Աւիուսթա կայսրուհոյն շատ մը ժամեր նուիրել , իրեն ուսուցանելու համար «participe passé»ի գործածութիւնն , որոյ նըրբութեանց՝ ինչպէս Ֆրանսերէնի վերաբերեալ ամէն բանի համար , կայսրուհին մեծ եռանդ ցոյց կուտար :

Պ. «Ֆ. Այմ» կ'առաքէ նաեւ թէ , այն առաջին բառը որով կայսրուհին զինքն ընդունած է , «գահաժառանգ իշխանուհոյն դէմ» բառ մ'եղած է :

Աքանջելի է Պ. «Ֆ. Այմ»ի մեզ տուած այս տեղեկութիւնը : Ըսել է որ «հարա ու կեսուր» պալատներու մէջ ալ երբեմն չեն կարող իրարու հետ համաձայնիլ :

Ի վերջոյ , կ'իմանամք նաեւ թէ , Պ. «Ֆ. Այմ» կայսերական իշխանաց ուսուցչի տիտղոսովն ու Աւիուսթա կայսրուհոյն համար յանձն առած նեղութեանց փոխարէն , ամսական = 150 = մարք միայն թոշակ կ'ստանայ եղեր : Այս վերջին կէտն ալ ուսուցչաց ուշադրութեան կը յանձնարարեմ :

Ա. Պոլիս

Մ. Յ. ՍԱՆՏԱԼՃԵԱՆ

27/9 Մայիս 1897

ԱՂԶԿԱՆ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

10 Mars 1897

Կէս զիշերն անցած է արդէն . կառք մը կը թաւալի . հարուստ մարդիկ կան մէջն՝ որ թղթախաղէ կը վերադառնան . առաւօտ է , կէս օրը կը մօտենայ . կողքեր կ'անցնին . անոնց մէկ քանիին մէջ հարուստ Հայեր կան , որ նաւամատոյց կ'երթան . իրիկուն է , կառքերու շարքը կը թաւալի յեխոտ փողոցին մէջ . երէկ գիշերուան , այս առտուան նոյն Հայերը մէջն են նորէն . ուշիւ կը դիտեմ . անոնց ոտքով պտոյտը շատ քիչ տեսած եմ . եւ սակայն ընդհանրապէս առողջ , կայտառ մարդիկ են ասոնք . անշուշտ քալելն հազար անգամ աւելի նպաստաւոր

պիտի ըլլար անոնց, պահելով մարմնոյ չափաւոր դիրութիւնը. իմ տեսած օրական այդ 10—15 դրուշ կառքի ծախք ունեցող բարեկեցիկ անձանց կեանքով կը հետաքրքրուիմ. օրն օրին կը հետեւիմ բարեբարաց անուան ցուցակին. օր մը չհանդպեցայ բնաւ անոնց. ընդհանրապէս բարեգործութիւնը խոնարհ անուններու շուրջ կը դառնայ. հիմա որ խիստ կարեւոր հարցը կայ որբերուն, թէ ո՞ւր պիտի խնամուին անոնք, վանքերուն մէջ թէ՛ դպրոցներուն, տաճն թէ՛ որբանոցին, անհամբեր կը սպասեմ այդ մարդոց, որք անշուշտ իրենց կառքին եւ ասոր պէս քանի՛ աւելորդ ծախքերու գրամէն խնայելով, մէկ երկու որբեր պիտի խնամեն, իրենց կարողութեան չափով՝ համալսարաններու կամ պարզ դպրոցներու մէջ կրթելով զանոնք. մանաւանդ զաւակ չունեցող մեծահարուստ մարդիկ, որք խաներ ու տուներ կը շինեն, անոնց մէկ հատին ծախքով քանի՛ թշուառութիւններ չեն կրնար միջնորդել, որչա՛փ տառապանքներ մեղմացնել, ի՞նչ անմեղ արարածներ ազատել մահուան զրկէն, եւ ո՞րքան մտքեր տղիտութեան մեծ անդունդէն դուրս հանել. Տալէն գերագոյն ու ազնուական ոչինչ կայ. հարուստն իր զրամէն թո՛ղ տայ, ձեռնհաս ու խեղացի մարդն իր ժամերէն թո՛ղ զոհէ, աղքատն իր օրհնութիւնները նուիրէ. միշտ դուրդուրանք իրարու վրայ, Սեւն ըլլայ մեր գործերուն նախաբանը. զիրար միմիկարենք, իրարու օգնենք, իրարու թերին լեցնենք, եւ ամբողջնիւ ըլլայ կատարելու գործուած միութիւն մը:

18 Մարտ 1897

Այն զգացումը սրուն մարդ գիտարութիւն կը կրէ համբերելու, մանաւանդ երբ արժանի է անոր՝ գոռքն է. կնոջ համար մանաւանդ արգահատիչ բան մ'ունի գութը. քանզի մեր տկարութիւնն աւելի կը տկարացնէ. մենք ընդհանրապէս փաղաքշական եղանակ մը կուտանք մեր գիտլու ձեւին, տեսակ մը անարգանք զայն ընդունողին. գութէն զգածուող այդ արարածները պարկեշտ աղքատներն են առհասարակ, որոց վիշտը համր է, թշուառութիւնը զուարթ եւ յուսահատութիւնը վայելուչ. Գանինը կը ճանչնամ այդ դժբաղդ մարդոցմէն՝ որոնք մեր ըմբռնած ձեւէն տարբեր գիտութեան ձեւի մը կը սպասեն, որոնք դիրք ու անուն կը պահեն գեռ, հին փառքի մը մնացորդները, բայց անօթութենէ կը տառապին. արդեօք ի՞նչեր կ'անցնին այդ ճշմարիտ աղքատներուն մըտքէն, մինչդեռ ասդին փառաւոր սեղանի մը շուրջ ճշմարիտ հարուստն իր ճաշակին համեմատ կը կերակրուի, կամ ուղածին պէս կը հագուի. եւ ի՞նչպէս յուսահատութիւնն, յետոյ անձնասպանութիւնը չի գար այդ մարդիկը վերցնել ազատել իրենց տառապանքէն, մինչդեռ մենք նստած տեղերնուս կը տրամաբանենք եւ Ֆիզիքական հիւանդներ կ'ընենք, բարոյապէս հիւանդ այդ թշուառները. Շատ անգամ աղքատութեան մէջ մեռնող այդ հին դիրքի տէր մարդը, ճոխութեան մէջ փայլող հարուստի մը բարեկամն է, եւ այդ հարուստը չի գիտեր վայելուչ, ազնուական մարդասիրութեամբ նորէն անոր վերականգնման աշխատիլ. կեղծ գիտութիւն մը, դրամական նուէր մը որ հազար անգամ աւելի կը վերաւորէ՝ քան պարզ անգութ մերժում մը:

ԶԱՐՈՒՅԻ

ԵՐԿՐԱԳՆՏԻՍ ՎՐԱՅ ԿԵՆԱՅ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Գ. Զ. ԱՐԳԱՇԵՐՁՈՒՄ ('EVOLUTION)

Խոստովանելով հանդերձ թէ երկրագնդին վրայ կենաց ծագման պատճառի մասին ոչինչ գետեմք, նոյնչափ կարեւոր երկրորդ հարց մը կը ներկայանայ մեզ. ընդունինք թէ այն ինչ պայմաններու երեւման շնորհիւ, երկիրս գործարանաւոր էակի նախակիզներ կրցաւ ունենալ. սակայն ի՞նչպէս եղաւ որ Գամպրեան ժայռերու պարզ լուսերէն սկսեալ մինչեւ երրորդակ եւ չորրորդակ դարու անել կաթնաու կենդանիները եւ մինչեւ մարդս, տարբեր կենդանիներ միմեանց են յաջորդեր եւ կեանքը այնքան ալլազան երեւոյթից տակ ներկայացած է. ի՞նչպէս եղած է որ կեանքը նախ ջրային, ապա՝ երկակենցաղ, յետոյ օդային եւ վերջապէս միայն ցամաքային կազմութիւններով բազմացած է. ի՞նչու զարգաչրջման օրէնքը ընդհանուր եղած չէ, քանի որ կան կենդանեաց ցեղեր որք խալաւ անհետ եղած են, իսկ այլք կը շարունակեն իրենց գոյութիւնը. ի՞նչպէս մեկնել յանկարծ ծագումն ու մէկէն անհետացումն այն յաղթանդամ կենդանեաց որք երրորդակ ժամանակաց մէջ կ'երեւին, որպէս են Տիւֆթերիօն, որ ցամաքային ճանչցուած կենդանեաց ամենամեծերէն է. Տիւֆթերիօն, որ երեք զոյգ եղջիւր, երկայն վիզ եւ դաշունաձեւ շնատամուկ ունի. պրօթօրօթերիօն, մեկաթերիօն որք անել եւ բլրաձեւ կենդանիներ են, եւայլն. Այս ամէն հարցմանց մասին Պ. Եր Նատայլապ «Մեր տգիտութիւնը կատարեալ է» կը պատասխանէ. սակայն, ըստ որում այս խնդիր բնութեան զաղանեաց ամենամեծն է, զայն մեկնելու համար տարբեր կարծիքներ եւ տեսութիւններ յայտնուած են որոց մէջ զլիսաւոր տեղը կը դրաւ Տարուինականութիւնը կամ զարգաչրջման տեսութիւնը:

Տարուինականութեան վրայ խօսելէ յառաջ, նախ փաղաքի մը մէջ յիշեմք հեֆեյնան դրոթիւնը, որ նախալըմորեայ բջիջներ (cellule protoplasmique) կ'ենթադրէ, որք գոյացած են հանքային տարերաց յանկարծադէպ շարժումէն ու շփումէն. այս տիեզերական մայր բջիջը կենդանի էակաց պատշաճեցնելու համար 22 կամ 23 շրջաններէ բաղկացեալ ցեղաբանութիւն մը կը հաստատեն, սկսեալ՝ կեանք ունեցող ամենապարզ էակներէ մինչեւ մարդս. սակայն այս գրութիւնը գիտական աշխարհին ուշադրութիւնը չը գրաւեց:

Բարեշրջման դրութիւնը, հակառակ այն կործեցեալ անհամաձայնութեան զոր ունի Ս. Գրոց հետ, երեւելի կողմնակիցներ ունի, որոց մէջ հոգեպաշտներ եւ հաւատացեալ քրիստոնեայներ եւս կը գտնուին. Աստուք կ'ընդունին թէ բնութեան արարիչը կեանք տուած պէտք է լինի բոլորական եւ կենդանական մի քանի նախատիպարներու, որք օժտուած էին ձեւառութեան յատկութեամբ մը, կրելու համար ձեւափոփոխութիւններ՝ սերունդէ ի

սերունդ . այն ինչ օրինաց եւ արտաքին պատճառներու ազդեցութեան տակ , այս ձեւափոփոխութիւնք ապա փոխանցեալ են ժառանգականութեամբ . ահա այս պատճառաւ է որ առաջին էակաց երեւումէն մինչեւ մարդու երեւումը , երկայն դարերու ընթացքին մէջ , բուսական եւ կենդանական անթիւ տեսակներ տակաւ առ տակաւ կազմուած են , ոմանք դադրելով զարգանալէ երկրաբանական դարուց միջոցին եւ անհետանալով , իսկ այլք մինչեւ ցարդ կը շարունակեն իրենց գոյութիւնը :

Նոյն ինքն Տարուին , իր «Սկիզբն տեսական» անուն նշանաւոր երկասիրութեան մէջ , խոստովանած է թէ իր տեսութիւնները , որք երկրաբանական եւ բնական այլ երեւութից վրայ հաստատեալ են , արարիչ գոյութեան մը վրայ կասկածներ չեն ձգեր , թէ կատարուած ամէն եղելութիւնները , միշտ օրէնքներու տակ , կը ցուցնեն թէ նիւթը կառավարող զօրութիւն մը կայ . շատեր՝ ուղեղով արարչութիւնը եւ բարեշրջման տեսութիւնն հաշտեցնել , կ'ըսեն թէ Արարիչը բաւական թուով կենդանական եւ բուսական նախնայրեր ստեղծած է երկրաբանական այն տարբեր դարերու մէջ՝ ուր իրենց առաջին երեւումը կը հաստատուի հնէաբանութեան միջոցաւ . այս կենդանիներն ու բոյսերն արմատն եղան ապագայ զարգաշրջմանց , սակայն մասամբ ծանօթ պատճառներու բերմամբ այս կենդանեաց եւ անկող մի մասն անհետ եղաւ մարդու երեւումէն յառաջ , իսկ այլք տակաւին գոյ են :

Զարգաշրջման տեսութիւնը , հակառակ այն հզօր փաստերուն զորս ունի ի հաստատութիւն իւր դատին , անզօր կը գտնուի պատասխանելու կարգ մը հարցմանց եւ առարկութեանց զորս տարբեր ժամանակաց մէջ ըրած են եւ կ'ըսեն կարող գիտուններ ոմանք , ինչպէս է Պլանչար , սը Քաթրըֆաթ եւ այլք . սակայն , զարգաշրջման տեսութիւնը այնքան շօշափելի ու հաստատ հիման մը վրայ հաստատուած կ'երեւի որ մարդ չը համարձակիր խորհիլ թէ ուրիշ տեսութիւն եւ մեկնութիւն մը պիտի կրնայ զիւրութեամբ անոր տեղը զրաւել :

Տարուինականութիւնը կ'ընդունի նաեւ թէ մարդս այժմ անհետ եղած կապկային ցեղի մը սերունդն է . զարգաշրջման բոլոր երեւոյթները կը ցուցնեն թէ վերջապէս պիտի դար աւելի զարգացեալ էակ մը , որ է մարդս . հետեւաբար կարելոր է գիտնալ թէ մարդս երկրաբանական ո՞ր դարուն միջոցին եւ ո՞րչափ ժամանակէ ի վեր գոյութիւն ունեցած է : Ոմանք , մարդկային առաջին հետքերը նշմարել կարծեցին երրորդակ խաւերու վերին մասանց մէջ . սակայն , յետոյ ապացուցուեցաւ թէ այդ հետքերը մարդու չեն վերաբերիր , այժմ գիտունները համաձայն են յայտնելով թէ մարդկային առաջին հետքերը կը գտնուին այն խաւերու մէջ որք անմիջապէս յառաջ գտնուեցան սառնակուտից վերջին մեծ ժամանակամիջոցին : Թէ ո՞րչափ ժամանակէ ի վեր գոյ է մարդս , այս մասին շատ են կարծիքներ եւ հաշիւներ , որք բոլորովին անհամեմատական թուանշաններ ցոյց կուտան . ոմանք կ'ըսեն թէ մարդս 240,000 տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունի , այլք 50,000 տարի կ'ըսեն , սակայն ճշգրտօրէն հաշիւներ ցոյց կուտան թէ արեւելեւ երկրի վրայ մարդու երեւումը գրեթէ 15,000 տարի եղած է :

Համառօտելով՝ երկրաբանական վրայ կենաց ծագման ու զարգացման մասին եղած այս ամէն տեսութիւնները , արդի գիտութիւնը կ'ընդունի թէ երկրիս՝ ուր կը բնակիմք , ի գոյ է եկած այնպէս՝ որպէս երկնային ու եւ է մարմին մը , աստղ կամ միգամած , տիեզերական ընդհանուր օրինաց համեմատ : Թէեւ մօտաւորապէս կարելի է հաշուել թէ ո՞րչափ դարեր յառաջ կեանքը սկսած է երկրիս վրայ , սակայն չեմք գիտեր թէ ինչպէս սկսաւ նա . կեանքը՝ որ նախ ջրային ժայռերու վրայ կ'երեւի ամենաաղարդ վիճակի մը մէջ , ապա տակաւ զարգացած է , եւ եթէ տակաւին անբաւական են մեր ծանօթութիւնները զարգաշրջման պատճառներուն եւ օրէնքներուն մասին , այսու հանգերձ զարգաշրջումը անուրաշակի իրողութիւն մ'է :

Այնքալ

ՅԱՅՈՒՆ ՔԻՒԲԵԼԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Մ Տ Ա Ի Ո Ր Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ե Ն

Մտաւորական դաստիարակութեան կարեւորութիւնը ամէն դարու մէջ եւ ամէն ժամանակ ճանչցուած եւ բնական ու անհրաժեշտ պէտք մը նկատուած է :

Իր նպատակը գլխաւոր երկու կէտերու մէջ կը կայանայ .

(Ա.) տալ մտքին հաստատուն եւ զրական ծանօթութիւններ , եւ , (Բ.) մարդել , մշակել եւ կազմել միեւնոյն ժամանակ անոր բոլոր կարողութիւնները :

Միտքը առանց իր մէջ ծածկուող ուժերու զարթման՝ անընդունակ է ո՞ր եւ է զարգացման : Ամէն գիտութիւն , իր յատկանիշով , կը պատկերանայ մտքին այս կամ այն կարողութեան մէջ . Ուսողական գիտութիւններն ուսուցանելու համար՝ պէտք է զօրացնել արամաբանութիւնը : Բնապատմական գիտութեանց համար՝ հարկաւոր է գիտելու կարողութեանց կատարելագործումը : Միտքը , երբ անգործ է , անմարդելի է . որպէս զի նա ստանայ ո՞ր եւ է գիտական ծանօթութիւն՝ պէտք է դաշն շարժման մէջ դնել , ինչ որ միայն կարելի է կանոնաւոր եւ շարիւղաւոր մէթոտով մը որ , կրթութեան մէջ դաստիարակիչ մեծ արժէք՝ չունեցող ուսումնական իսկ կը դնէ իրենց ամէնէ ազդու վիճակին մէջ :

Նկատելով միշտ հարկաւորը՝ զոր կարելի է գտնել ամփոփ եւ գործնական հանգամանք ունեցող ծանօթութեանց մէջ , պէտք է կրթական գործին մէջ՝ նա մանաւանդ երբ խնդիրը նախնական կրթութեան չուրջը կը դառնայ , տալ մասնաւոր ոյժ մը մտաւորական կարողութեանց համահաւասար եւ միաժամանակ մշակմանը եւ զարգացմանը : Նախնական կրթութեան մէջ , ո՞չ թէ՛ հարեւանցիկ եւ ընդարձակ , թէեւ սահմանափակ այլ խիստ լաւ մարտուած դաստիարակութիւն մը անհրաժեշտ է :

Այն կարգ մը ծանօթութեանց՝ որ համապատասխան ըլլալու են կեանքի ապագանի գլխաւոր զէպքերուն , պէտք

է միացած ըլլան լաւ մտաւորական սովորութեանց պաշար մը, արթուն եւ վառ խնայականութիւն մը, դատողութիւն, խորհելու կարողութիւն, կանոնաւորութիւն եւ ճշգրտութիւն լեզուին եւ մտածմանց մէջ: Պէտք է վերջապէս սովորեցնել ինչ որ ներելի չէ անգիտանալ:

Մտաւորական դաստիարակութեան այս կրկին երեւոյթ ունեցող խնդրոյն մէջ, լաւ կերպով յաջողելու համար, կրթողին համար հետեւեալ ուղին բռնելն լաւագոյն է. այսինքն միշտ մեկման կէտ ընտրել այն պարզ եւ նախնական ճշմարտութիւնները, զորս սղան, իր բնական կարողութեամբ եւ ընդունակութեամբ, առաջին ակնարկով կ'ըմբռնէ. ջանալ երբէ՛ք չը հեռանալ ծանօթէն անծանօթը, գիւրդինէն զփուարինը անցնելու սկզբունքէն, եւ հետզհետէ՝ բերանացի հարցումներու եւ գրաւոր պարտականութեանց միջոցաւ, հասնիլ բնական ճամբով եզրակացութեանց եւ կանոնաւոր ուսուցման եղանակի մը գծման եւ գործադրութեան. դարձեալ սկզբունք ճանչնալ թէ, իր եւ իր դերին յաջողութեան ծածուկ գաղտնիքը կը կայանայ՝ իր եւ իր աշակերտներուն միջեւ, այլազան ձեւերու տակ, ճկուն եւ հանճարեղ կերպով աստիճանաւորուած գաղափարներու շարունակ փոփանցման մէջ:

Որպէս զի կարենանք բնագոյնիս եւ ինքնաբեր եղանակաւ կատարելադործել խնայականութեան բոլոր կարողութիւնները, պէտք է միշտ, ինչ որ ալ ըլլայ ուսուցանելի նիւթը, սկսիլ զայն չօշափելի եւ զգալի ընող առարկայէ մը. եւ կամ ստեղծել միջոց մը որով կարենանք զայն իրականութեան կրթիչ շաւղին մէջ դնել, եւ այսպէս հետզհետէ բարձրանալ վերացականին, բաղդատեւով, արամարանելով եւ եզրակացնելով:

Տղան դատողութիւնը կազմելու համար պէտք է զայն մղել որ դատէ, նոյնպէս ալ տրամաբանութիւնը, զխելու կարողութիւնները, միշտ կոչում ընելով իր ուշադրութեան:

Նանսի

ՄԻՍԱԲ ՊԱՆՏԱՍՏԵԱՆ

Տնտես. Խորհուրդը սպրիլ 28 ամսամբումով հետեւեալ Շրջաբերականն ուղղած է մայրաքաղաքիս Թաղ. Խորհրդոյը.

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

Ազգային Կեդր. Վարչութեան Տնտես. Խորհուրդն Ամեն. Սրբազան Պատրիարք Հօր եւ Պատկառելի Քաղաք. Ժողովոյ վստահութեամբն ստանձնելով Ազգային բոլոր հաստատութեանց եւ անոնց կալուածոց մատակարարութեան ընդհանուր տեսչութիւնը, կը փափաքի օրինաւորութեան շաւղին մէջ ճշդիւ ի գործ դնել Սահմանադրութեան 46րդ. յօդուածով իւր վրայ դրուած պարտականութիւնը, եւ իրացնելու համար՝ որչափ ներքին պարագայներն՝ իւր այս բաղձանքն, որոշած է նախապէս ուսումնասիրել Ազգային հաստատութեանց արդի՝ կացութիւնն, զիտնալ ճշդիւ թէ՛ Ազգն այլ եւ այլ տեղեր ի՞նչ հաստատութիւններ, կալուածներ եւ ստացուածքներ ունի, թէ՛ ի՞նչ միջոցներով կը մատակարարուին ասանք եւ

թէ՛ ո՛րք են նոցա մատակարար մարմինք եւ թոշակաւոր պաշտօնեայք:

Տնտես. Խորհուրդն այս նախնական աշխատութիւն անհրաժեշտ կը համարի, որպէս զի հաստատ հիման վրայ կարենայ գործադրել իւր փափաքած բարեկարգութիւնը, եւ մօտէն հսկել Ազգ. հաստատութեանց մատակարարութեանը վրայ, հետեւաբար ջերմապէս կը յանձնարարէ Ձեզ, ո՛րքան կարելի է փութով եւ ճշդիւ տեղեկագրել մեզ թէ՛

Ա. — Ի՞նչ տեսակ Ազգային հաստատութիւնք կան թաղիդ մէջ, որո՞ց յանձնուած է ատոնց մատակարարութիւնն, քանի՞ թոշակաւոր պաշտօնեայներ ունին եւ ի՞նչ է անոնց իւրաքանչիւրին պաշտօնը եւ վճարուած ամսաթոշակը:

Բ. — Ի՞նչ են այդ հաստատութեանց ծախուց համար սահմանեալ տարեկան գումարն եւ ո՞րպիսի աղբիւրներէ կը հայթայթուին այդ ծախքերն:

Գ. — Այդ հաստատութիւնք ունին իրենց սեպհական կալուածներն եւ ի՞նչ կարգի են, որո՞ց անուան վրայ կը գտնուին եւ կալուածադրերն որո՞նց քով կը մնան, ամբողջովին կը պատկանին Ազգին թէ՛ մասամբ միայն եւ քանի՞ մասամբ, յիշեալ կալուածները ո՞ր թաղին եւ փողոցին մէջ կը գտնուին, Մի՞շտ են թէ՛ Վազֆ, ո՞ր թուականին գնուած են եւ ի՞նչ եղանակաւ, այսինքն՝ կաակեալ են թէ՛ դրամով գնուած, անհատեալ արժէքներն ի՞նչ է, ի վարձո՞ւ են եւ տարեկան ի՞նչ հասոյթ կ'արտադրեն, փայտաշէ՞ն են թէ՛ քարաշէն, եւ ապահովագրեա՞լ են, ո՞ր ընկերութեան, ի՞նչ արժէքով եւ ի՞նչ վճարմամբ:

Դ. — Այս հաստատութիւնք իրենց յատուկ Վազֆն ունին եւ միջին հաշուով տարեկան ի՞նչ հասոյթ կ'արտադրեն. Մանրիշի ենթարկեալ կամ Թեվաիի ինթի-գալի վերածեալ կալուածներ կ'ան:

Ե. — Այդ հաստատութիւնք ընդունելի կամ վճարելի կտակներ ունին, ի՞նչ նպատակի սահմանեալ են, որո՞ց կողմէ եւ ո՞ր թուականին եւ վճարելի կտակներու անվճար մնացած բաժին կ'ո՞ր եւ ի՞նչ պատճառաւ չէ վճարուած եւ ո՛րքան պարտք մնացած է:

Զ. — Թաղիդ մէջ կրթական կամ բարեգործական Ընկերութիւնք գոյութիւն ունին, ի՞նչ անուամբ եւ ի՞նչ նպատակաւ, եւ ի՞նչ են անոնց հասից աղբիւրներն. Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ սահմանեալ կազմական Կանոնադրին համաձայն իրենց ներքին կանոնադրն ունին:

Է. — Թաղիդ Ազգային վարժարանին ամսական որ եւ է գումար սահմանուած է թաղային սնտուկէն, ո՞րքան է այդ գումարը եւ կանոնաւորապէս կը վճարուի՞:

Ազգային հաստատութեանց հաշուետուութեան օրինական ժամանակն (Մայիս 1) հասած լինելով, անշուշտ Պատ. Խորհուրդը եւս ներկայ ամսոյ վերջն իւր մատակարարութեան հաշուեփակն պիտի ընէ, եւ հաշուեցոյցն, ինչպէս նաեւ յաջորդ տարուան մատակարարութեան հաշուեկշիւն (պիւտճէ), որ հիմնեալ պէտք է ըլլայ անցեալ երեք տարիներու հասից ու ծախուց միջին հաշուոյն վրայ, պիտի ներկայէ Խորհրդոյս՝ կցելով անոնց մի ցու-

ցակ, յորում մանրամասնորէն նշանակուած լինին Ս. Ե. կեղեցւոյդ մէջ գտնուած արժէքաւոր սպասք ու գոյք:

Վստահ լինելով թէ կ'ըմբռնէք օգտակարութիւնն այն քննութեան, որում այս եղանակաւ ձեռնարկել պատշաճ դատած է խորհուրդս, աւելորդ կը համարիմք յանձնարարել Ձեզ որ ամէն կարելի խնամք ի գործ դնէք, որպէս զի Ձեր պատասխաններն ճիշդ եւ մանրամասն լինին եւ կարենան օգտակար առաջնորդ մ'ըլլալ խորհրդոյս, բաղձացեալ բարեկարգութիւնն ի գործ դնելու համար:

Նոյնպէս, Տնտեսական խորհուրդս, Մայրաքաղաքիս Ազգային հաստատութեանց արձանագրական եւ հաշուական գործողութեանց միօրինակ ուղղութիւն մը տալու համար, որոշած է՝ Թաղական խորհրդոց Սահմանադրական Հրահանգին 31րդ. յօդուածին արամադրութեան համաձայն՝ Արձանագրական եւ Հաշուական տուեմաներ սահմանել, ինչպէս են Մայր հաշուի, Օրհաշուի, Մնտուկի եւ Արձանագրութեան, եւ Տնտեսական խորհրդոյ կնքով զրոյմեալ եւ վաւերացեալ՝ յանձնել նոյն հաստատութեանց ի գործադրութիւն յառաջիկայ Մայիս 1 է:

Սոյն տնօրինութիւն հաղորդելով, կը խնդրեմք որ բարեհաճիք Ձեր պիտոյից համեմատութեամբ ստանալ նոյն տուեմաներն Ազգ. Պատրիարքարանի Ելեւմտից Տեսչութեանէն եւ Հաստատութեանդ վերաբերեալ հաշուական ու արձանագրական գործողութիւնները կատարել անոնց մէջ, սկսեալ Մայիս 1 է:

ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. Պատրիարք Հայրն հրահանգ զրկեց Ամասիոյ Առաջն. Տեղապահ Տ. Նիկողոս Վարդ. Թրանկիւեանի՝ Շապին Գարահիսար երթալ եւ ազգային գործերը տնօրինել ի բացակայութեան Տ. Ամբրոսիոս Վարդ. Ռուբինեանի որ տեղւոյն ազգայնոց Թախանձագին խնդրանաց համաձայն Պոլիս կանչուած է Պատրիարքարանէն: Խեղճ Տ. Ամբրոսիոս Վարդ. մեղադրուած եւ իր Թեմականաց հակակրօնական առարկայ եղեր է սա պարզ արարքին համար Թէ, Շապին Գարահիսարի եւ մանաւանդ Թամգարայի արկածեալ կարօտ ազգայնոց ի նպաստ զրկուած 200 ոսկին ինքը վար զրեր է՝ «Ամասկաններէս առնելիք ունիմ» ըսելով: Կը յիշուի Թէ Տրապիզոնի նախորդ Առաջն. Տեղապահն ալ Նիքսարի կարօտ ազգայնոց համար իրեն զրկուած գումարը նոյն առարկութեամբ վար զրած էր, եւ իրեն այս արդար եւ օրինաւոր արարքին ի վարձատրութիւն, կոչուեցաւ ապա վարելու աւելի կարեւոր Թեմ մը՝ որ Պատրիարքներ չտուած է Պոլսոյ Աթոռին: Յոյս մեծ ունինք որ անյապաղ նոյն

արդար վարձատրութեան կ'արժանանայ նաեւ Տ. Ամբրոսիոս վարդապետ:

— ԴԱԻՐԷԺ Ժամաներ է ապրիլ 5/17ին նոր կուսակալ Էմիր Նիզամ, որոյ գալուստը մեծ ապահովութիւն ներշնչեց է ժողովրդեան: Հայ վաճառականաց կողմանէ պատգամաւորութիւն մ'ընդունելով, Էմիրը ծանուցեց է թէ Վեհ. Շահին հրամանն է որ թէ՛ քաղաքին եւ թէ՛ գերեզմանատան մէջ պատահած վերջին անկարգութեան հեղինակները խստիւ պատժուին, հետեւաբար ամէն ոք կրնայ վստահութեամբ իր գործերով զբաղիլ այլ եւս: Կուսակալը մունետիկներ հաներ է որք Վեհ. Շահին հրամանները ծանուցելու են ժողովրդեան: Տեղւոյն Հայ երեւելիք յետոյ Ն. Վսեմութեան ներկայանալով, շնորհակալութիւն յայտնեց են: Ի մօտոյ պիտի ձեռնարկուի եղիւր տեղւոյն Հայ գերեզմանատան նորոգութեան եւ յարգարման:

— Աղթամարայ Կաթողիկոսական Տեղապահ եւ Վանայ Առաջն. Փոխանորդ Տ. Արսէն Վ. հեռագիր մ'ուղղելով Ս. Պատրիարք Հօր, կը նկարագրէ թէ տեղւոյն հացակարօտ աղքատները, զլիաւորապէս գիւղացի, իրեն կը դիմեն եւ ինք չէ կարող զանոնք գոհացնել, իր տըրամադրութեան ներքեւ նպաստի գումար մը չունենալուն համար: Չը կրնալով հետեւաբար նիւթապէս միւթարիլ այս խեղճերը, նախամեծար կը համարի թողուլ Առաջն. Տեղապահի պաշտօնը, եւ քաջուիլ Աղթամար: Պատրիարքարանէն փոքրիկ գումար մը զրկուեցաւ՝ հաց բաշխելու համար ամենէն աւելի կարօտեալներուն:

— Որքերու ճանապարհածախսի համար Ա.Ֆիօն Գարահիսարի ազգայնոց մէջ հաւաքուած 300 ոսկին յանձնուեր է Ս. Պատրիարք Հօր:

— Էնկիւրիի Առաջ. Տեղապահ Տ. Տաճատ Վ. Գլ. օր իր պաշտօնատեղին ուղեւորեցաւ:

— Վերջին երկու շաբթուան մէջ Վառնայէն 4—500 ազգայինք մայրաքաղաքս դարձան: Պոլսեցիք իրենց տունները զրկուեցան, իսկ գաւառացիք չոգենաւ տարուեցան՝ իրենց հայրենի գաւառը զրկուելու համար: Կ'ըսուի թէ Պուլկար կառավարութիւնը երեք չոգենաւ յատկացուցեց է՝ Պոլիս դառնալ ուղող Հայ զաւթականաց, որպէս զի նաւորչէքի չը գոյութեան պատճառաւ աւելի եւս չը թափափին Վառնայի մէջ: Կը կարծուի թէ ի մօտոյ մեծ թուով ազգայինք դառնան ի Պոլիս:

— Թալատի մէջ եւս Ամերիկեան Միախոնարք Որբանոց մը հաստատած են՝ 50—60 Հայ մանուկներու համար:

— Քաղաք. Ժողովը որոշեց 230 որբ բերել տալ դաւառներէն, իւրաքանչիւր կեդրոնէ 10ական հատ, եւ զանոնք պատասպարել Ազգ. Որբանոցին մէջ: Թեմական պաշտօնէութիւնք մինչեւ ծովեզր փոխադրութեան ծախքը պիտի հոգան. ամէնէն աղքատ թեմերուն զրամական օգնութիւն պիտի ըլլայ այս նպատակին համար. իսկ ծովեզրէն մինչեւ Պոլիս բերել տալը Պատրիարքարանին կնք պիտի ստանան:

— Որբոց Խնամակալութիւնը զոր կը կազմեն, Ս. Պատրիարք Հօր նախադահութեան ներքեւ, Տ. Վահրամ

Եպիս. Մանկունի, Միհրան էֆ. Սէթեան եւ Պատրիարքարանի Դիւանապետ Բարթող էֆ. Թեւեան, շարժուս գումարուելով, Ս. Նախագահը ծանոյց թէ չորս կուսակալաց նամակ գրելով՝ խնդրած է որ հաճին պէտք եղած դիւրութիւններն ընձեռել որքերուն մեկնման համար, եւ հրահանդէսներ ղրկած է Առաջնորդարանաց՝ կարեւոր զգուշութեանց համար։ Որովհետեւ տեղ տեղ ազգայինք զըժկամակութիւն ցուցուցած են (եւ շատ իրաւամբ) որքերն իրենց մէջէն հեռացնելու, որոշուեցաւ Շրջաբերականով մը հարցնել դաւառական ազգային պաշտօնէութեանց թէ որքերն իրենց գտնուած տեղը պատասպարելու եւ խնամարկելու համար ինչ միջոցներ կրնան ցոյց տրուիլ։

— Միջազգային նպատամատոյց մարմինը վերջերս 500 ոսկի վան զրկեր է, 500 ոսկի ալ Թոքատ, կարօտելոց համար։

— Զուեցիւրեան Բողոքական մարմին մը, որ փոքր Ասիոյ աղքատաց ողորմելու համար նպաստ հաւաքած էր, Պ. Պատրիարք Հօր զրկեր է 2000 ֆրանքի գումար մը, խոստանալով աւելի զրկել յառաջիկային, պայմանաւ որ ամսական եօթը ոսկի նպաստ յատկացուի Ազգ. Հիւանդանոցի յարակից հաստատելի Որբանոցին։ Ն. Սրբազնութիւնն ալ որոշեր է որ յանուն այս մարդասէր մարմնոյն մնայուն կերպով 14 որբ խնամուին արդի Որբանոցին մէջ։

— Տ. Հմայեակ Եպիս. Դիմաքսեան հրաժարեր է Էսփրինէի առաջնորդութենէն։

— Ազգ. Հիւանդանոցի Որբանոցին կրթական հոգը, ըստ Ուսումն. Խորհրդոյ եւ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան համախորհուրդ որոշման, պիտի յանձնուի յատուկ Խնամակալութեան մը, որուն պիտի անդամակցին երկու անդամք Հոգաբարձութենէն եւ երկու անդամք Ուսումն. Խորհուրդէն, այս վերջինք իրեւ խորհրդատու անդամք։

— Տիգրան էֆ. Բարազամեան Արմաշ ուղեւորեր է, մօտէն զաղափար ունենալու համար Դպրեվանդաց արդի մատակարարութեան վրայ։

— ԿՐԾՆ. ԺՈՂՈՎԸ իր վերջին նստին մէջ հետեւեալներն որոշեց, 1. Անպայման ժամանակաւ փիլոնազրկութեան դատապարտեց Իւսկիւտար Նոր Թաղի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Տ. Արիստակէս քահանայն, իր կինը թողլով՝ ապօրէն կենակցութեամբ ապրող աղթար Յարութիւն ըստած անձին յուղարկաւորութիւնը հանդիսաւորապէս կատարած ըլլալուն համար, մինչդեռ՝ ըստ հրահանգի՝ մէկ քահանայ միայն մարմինը գերեզմանատուն պիտի առաջնորդէր, առանց երգեցողութեան ի ճանապարհին։ — 2. Գրել Ռոտտութոյի Առաջն. Տեղապահին որ Հայրապօլուի համար ներկայացուած ընծայացուն Պատրիարքարան զրկուի, որպէս զի Կրծն. Ժողովն անոր արժանաւորութիւնն ստուգելէ եւ քննելէ յետոյ ձեռնադրել տայ։ — 3. Զը յանձնարարել իրեւ դատադիրք Ս. Ազգ. վարժարանս գործածուելու՝ այն ամէն Կրծնական դատադիրքերն որոնք առանց ժողովէն քննուելու եւ վաւերացուելու կը հրատարակուին։ — 4. Թանձնել ի քրննութիւն եւ եւ ի տեղեկագրութիւն առ Տնտես. Ժողովը՝ Մազրի-գիւղի դպրաց դասուն կողմանէ առ Ժողովն մատուցուած հաշուեցոյցն։ — 5. Գրել առ Առաջն. Տե-

ղապահն Հալէպի որ հոգ տանի աջարջութեամբ հովուելու ժողովուրդն եւ որ եւ է զժողովեան առիթ չընծայելու։

— Ռուսական դեսպան Մ. Նելիտով Դշ. օր Պատրիարքարան զալով, փոխադարձ այցելութիւն ըրաւ Ս. Պատրիարք Հօր, որ Ս. Գէորգայ տօնին առթիւ չնորհաւորած էր Ռուսիոյ գահաժառանգ Կէորկիոյ մեծ դքսին տօնախմբութիւնն։

— Արմաշու միաբան Տ. Մաշտոց Վարդ. Փափազեան, որ կը գտնուէր ի Ռուսոս, մեկնեւ է Ամերիկա, Ս. Հայրապետին կողմանէ իրեն յանձնուած պաշտօնն ստանձնելու։

— Աւստրեան հիւպատոսարանն ի վաճառ հաներ է հանգուցեալ Ասպետ Զունդի ի Պէօյիւքտէրէ ունեցած ծովեզերեայ տունն, որոյ Վազրփը կը պատկանի Երուսաղեմի վանքին, իսկ արժէքը պիտի յատկանայ Զունդեան Հաստատութեան, ըստ հանգուցելոյն Կտակին, Երուսաղեմի վանքն պիտի ստանայ վաճառման գնոյն 0/0 3ը։ Կ'ըսուի թէ 1400 ոսկւոյ գնահատուեր է տունը, թէեւ Ասպետն ի կենդանութեան կը յուսայ եղեր մինչեւ 2500 ոսկւոյ ծախել զայն։

— Թիֆլիզի Փոխադարձ Վարկի Ընկերութիւնը ի մէջ այլոց հետեւեալ նուիրատուութիւններն սահմաներ է. 1500 ռուբլի՝ Ռուսիոյ սահմաններն եկած գաղթականներուն, 250 ռպ. Վրաստանի Հայոց թեմակալ Առաջնորդին՝ Զատիկ առթիւ աղքատաց բաժնելու համար, 200 ռպ. Կովկասի Հայ կանանց Բարեգործական ընկերութեան, 200 ռպ. Թիֆլիզի Հայ կանանց Բարեգործական Ընկերութեան, եւայլն, ընդամենը 4000 ռուբլի։

— Ս. Պատրիարք Հայրն Եշ. օր Կայս. Պալատ երթալով, չնորհաւորեց Պայրամի տօնը։ Նոյնպէս չնորհաւորական այցելութիւններ ըրաւ Մեծ. Եպարքոսին, Շէյխ-Իւլ-Իսլամին եւ բոլոր նախարարաց։

— ՏՆՏԵՍ. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ Դշ. զբաղեցաւ հետեւեալ խնդիրներով. — Ուշադրութեան առաւ Գանախլիի եկեղեցւոյ մատակարարութեան անխնամ վիճակն եւ որոշեց առ այս կարեւորն առաջարկել առ Ս. Պատրիարք Հայրն. — Թանուհ Հիւանդանոցի Փէս ծախել առաջարկողք ներկայացուցած ըլլալով իրենց ծրագիրն, յետ նկատառման որոշուեցաւ հաղորդել զայն Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան ուշադրութեան։ — Գուրուչէշմէի Թաղ. Խորհրդոյ՝ եկեղեցւոյ պնակաց շրջաբերութիւնը բառնալու համար բերած առաջարկութիւնն նկատողութեան առնելով, որոշեց ինչ ինչ տեղեկութիւններ ուղել այդ մասին յիշեալ Թաղ. Խորհրդէն։ — Սամաթիոյ քահանայից դասուն ու Մայր-Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհրդոյ միջեւ գտնուած վագֆի խնդիրն ի քննի առնելով, կարեւորը տնօրինեց եւ հաղորդեց Մայր-Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհրդոյ. — Մաքրի-գիւղի դպրաց դասուն մատակարարութեան հաշուեցոյցը ներկայացուած ըլլալով, յանձնուեցաւ Կեղր. Համարակալութեան ի քննութիւն եւ ի տեղեկագրութիւն։ — Վանայ Երեւրին գիւղի դպրոցապետական կալուածին վարձակալն ու վարձուց հաւաքիչը ներկայացած ըլլալով, քրննուեցաւ անոնց հոշիւն, եւ կարգադրութիւնը թողուեցաւ յաջորդ նստին։ — Որոշուեցաւ Թաղ. մատակարարու-

թեանց համար սահմանել տուժարներն, եւ նուազուրդի դնել, եւ հրաւիրել թղթավաճառներն մէկ մէկ նմոյշ ներկայացնել յառաջիկայ նստին: — Խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Ազգ. պաշտօնէից հանգստեան սնտուկի մը սահմանման վրայ եւ յառաջիկայ նստին թողուց զբաղիլ այդ խնդրով, եւ այս մասին ծրագիր մը պատրաստելով մատուցանել Քաղ. ժողովին:

— Մաս մը Բալուցի Հայ ճարտարապետներ, որմնագիրներ եւ հիւանդներ արտօնուել են մայրաքաղաքս գալու եւ աշխատելու Պետական եւ մասնաւոր շինութեանց մէջ:

— Էրզրումի դպրոցական աղքատիկ աղջիկներու, Ս. Զատիկ առթիւ, 110 ձեռք զգեստ նուիրուել է Պ. Կարապետ Եղեանցէ, եւ 48 ձեռք՝ տեղւոյն Ռուսական հիւպատոսին կողմանէ, ձեռամբ Պ. Գէորգ Աբուլեանի, անգամ Տեսչութեան Սանասարեան վարժարանի:

Ծաղիկի ներկայ թուոյն ներքին Լրոց մէջ պատմուած ոճրին զոհ գացող՝ Մանուէլեան Մանուէլ եւ Պատուրեան Արտաշէս էֆէնդիներու յուղարկաւորութիւններն Գշ. օր յաջորդաբար տեղի ունեցան Գատը-Գիւղի եկեղեցւոյն մէջ վայելուչ չքով: Առաջնոյն դամբանականը խօսեցաւ Երէցեան Տ. Գէորգ Ծ. Վարդ. եւ երկրորդինը՝ Տ. Բարկէն Վարդ. Առաջին յուղարկաւորութեան ներկայ զբաղուեցան Տ. Մելքիսեղեկ եւ Տ. Հմայեակ Եպիսկոպոսներն, իսկ երկրորդին՝ Տ. Հմայեակ եւ Տ. Եղնիկ Եպիսկոպոսները:

Պ Ա Տ Ե Ր Ա Ջ Մ

Պատերազմն անցեալ շաբթուան վերջերը թէպէտ սաստկութեամբ շարունակեց, սակայն շաբթուս ռազմագիտութենէն աւելի զիւանազիտութիւնը դործեց: Պաշտօնական ղեկուցմանց համեմատ անցեալ եշ. օրուան Վելեստինոյի ճակատամարտը վերջին ծայր արիւնտուշտ եղած, եւ թշնամին՝ հակառակ իր ստացած օգնութեանց եւ թուով 15,000՝ պարտուելով, փախած է դէպ ի Վուլօ եւ Էրմիէ, որով Օսմ. զինուորը զբաղեցին զՎելեստինոս եւ Բիլալ-Թէփէի մերձակայ վայրերը: Ուր. Էրմիէ միաշա Վելեստինոս ժամանեց. Շք. Վոլոյի ֆրանս. եւ անգլ. հիւպատոսք երկու նուազներով ու զրոյներով հոն գալով, ծանուցին թէ Հելլէնք քաղաքը պարպած եւ բանտարկեալներն արձակած են, եւ իրենք քաղաքը աւտոռումէ փրկելու համար՝ թէպէտ ցամաք զօրք հասած են, սակայն ըստ որում բարեկարգութեան պահպանումը աւելի Օսմ. զօրաց կը պատկանի, խնդրելին որ Օսմ. զօրքը պաշտպանէ հիւպատոսարաններն եւ օտար տունները: Էրմիէ փաշա՝ Վոլոն գրաւելու եւ անկարգութեան առաջին առնելու համար՝ Էրմիէ պէյը 10 վաշտով հոն զրկեց, եւ գրաւումը չբթ. տեղի ունեցաւ առանց զէպքի: Նաւահանգստին մէջ գտնուող Հելլէն զրահաւորք մեկնեցան եւ օտար նաւազներուն տեղ քաղաքին մէջ Օսմ. զին-

ուորներ պահնորդ զրուեցան: Մեծաքանակ ռազմավթերք գրաւուեցան: Իսկ Եանեսայի կողմէն Բրէվէզայի Գամա-րինա գիւղն ամրացած Հելլէն հրոսակք կրակ ըրին Օսմ. զօրաց վրայ: Երեք վաշտերու յարձակմամբ այս գիւղ առնուելով, Հելլէնք լերան գագաթը գտնուած եկեղեցւոյն մէջ ամրացան եւ հրացանածգութիւնը շարունակեցին: Վաշտերն այդ կողմ զրկուելով՝ եկեղեցին ալ գրաւուեցաւ: Թշնամւոյն անձնուէրք Քալար Թէքէի աջ ու ձախ կողմերէն մինչեւ Այաեորիկ կամուրջն իջնել պարտաւորեցան, ուր թէպէտ սաստիկ յարձակում մ'ըրին, սակայն Կայս. զօրաց զիմադրութեան հանդէպ հարկադրեցան նահանջել: Սամար Թէքէ գիւղին Զալանքոս վանքին մէջ ամրացած Հելլէն հրոսակներն ալ անցեալ եշ. իրիկուն ցիւրուցան եղան:

Թուրք լրագիրք կ'ըսեն թէ՛ Կայս. բանակը Ֆարսալայէն երկու թեւի վրայ ճամբայ ելած է դէպ ի Տոմոքոս եւ Արմիլոս: Եանեսայի կողմն ալ Օսմ. զօրքն յարձակել է Իւէրի Հելլէնաց վրայ, որք 79 մեռեալ եւ ռազմավթերք թողլով՝ Արդա փախել են: Վեց վաշտ Օսմ. զօրք արեւելքէն, չորս հիւսիսէն եւ չորս ալ՝ արեւմուտքէն՝ Քալամպաքայի վրայ քաղեցին. այս կերպով կը յուսացուի երկավթուղոյ վերջին կայարանն ալ ձեռք անցնելու: Եանեսայի ու Էլաստնայի բանակներն ի մօտոյ պիտի միանան: Մօնիթքօն կ'իմանայ թէ՛ այս Գշ. ճակատամարտներ տեղի ունեցել են Ալմիրասի եւ Զամիի կողմերը:

Ըստ Եւրոպական մամուլոյ, Վելեստինոյի չուրջը՝ պատերազմը նախընթաց չաբաթէն սկսած էր: Անցեալ Գշ. դնդ. Սմոլենից արիւնարբու ճակատամարտով մ'եստ մղեց գնդ. Մահմուտ պէյի հրամանին տակ գտնուող Չէքքէս հեծեալազունքն Գշ. Եշ. եւ Ուր. Հելլէնք դարձեալ ետ մղեցին, կ'ըսուի, Օսմանցւոց բոլոր յարձակումները, Գնդ. Սմոլենից այս ճակատամարտները ծանուցանող իր տեղեկագիրն մէջ ըսել է. «Մեր բանակն արեւան մէջ կը լուղար»: Աթէնքի մէջ հանդանակութեան ձեռնարկուել է՝ սուր մը նուիրելու Սմոլենիցի: Սակայն Ուր. երեկոյ Օսմ. զօրքն օգնութիւն ստանալով, կրցաւ գրաւել ամրացեալ 3 դիրք եւ 4 պահնէշ: Հելլէնք Վելեստինոյի մէկ ուրիշ կէտին վրայ քաշուելով, զիմադրութիւնը շարունակել ուզեցին, սակայն Հազկը փաշայի զօրարածին (10 վաշտ եւ 2 հրետանի) հասնելով, կացութիւնն ի նպաստ Օսմանցւոց դարձաւ եւ Հելլէնք նահանջելու պարտաւորուեցան: Բիլալ Թէփէի կիրճին մէջ Օսմ. բանակին ծառայող զերման հազարապետ մը եւ 2 ռուս սպայ սպաննուել են: Վոլոյի կողմէն Հելլէն նաւաղք ցամած ելած են Կապուրնի կիրճը պաշտպանելու, որպէս զի թշնամին այդ կողմէն չյարձակի: Ֆարսալա առաջին յարձակմամբ կարելի չեղաւ գրաւել, որովհետեւ Հելլէնք շատ զիմադրեցին, թշնամին իրենցմէ աւելի շատ թնդանօթ եւ հեծեալազօրք ունենալով հանդերձ, մինչդեռ իրենք հեծեալազօրք չունէին: Հետեւեալ օրն թշնամւոյն բանակին բուլուր թեւերը միանալով եւ օգնութիւն ալ ստանալով, կրցան գրաւել զՖարսալա: Լուր չկայ Խայրի փաշայի զօրարածին, որ Հելլէնաց նահանջման զիծը պիտի կրտրէր: Ասոնք ամենայն կանոնաւորութեամբ Տոմոքոս քա-

շուեցան, ուր փութով կ'ամրապնդուին, նոր պատնէշներ ալ կառուցանելով: Հելլէնք իրենց յոյսն թերմոփիլ լեւրանց այդ անանցանելի կիրճերուն վրայ դրած են, եւ եթէ կարելի ըլլայ, Ոթրիս լեւանց մէջ՝ Զէյթունի հիւսիսակողմը՝ 850 մէթր բարձրութեամբ Ֆուրքայի կիրճը պիտի քաշուին: Օսմ. բանակն այժմ կը դանուի ի Դրիսիա եւ Քիզինի, Ֆարսալա-Տոմոքոսի կէս ճամբան:

Նպիրոսի (Նանեա) մէջ Հելլէն նոր կիսաբաժին մը դէպ ի Բէնտէրիզատիա կը քալէ, մինչդեռ կըսուի թէ օսմանցիք պատրաստութիւն կը տեսնեն Արգայի եւ Սալակորայի մէջ դնդ. Մանոսը պաշարելու, Արգայի ծովածոցին մէջ Հելլէն նաւատորմը կը շարունակէ ուժակոծել, Աթէնքէն 1,700 կամաւոր Նպիրոս գացին խանդավառ ցոյցերով: Խիստ գեղանի Հելլէնուհի մը Հելլէն զորքը զլիսուն վրայ բռնած անոնց առջեւէն կ'երթար: Օսմանցիք թէեւ սկիզբէն Նպիրոսէ աւելի թէսպիւր կողմին կարեւորութիւն տուին, բայց յետոյ որոշեցին երկու գործողութիւնները մէկէն յառաջ տանիլ եւ Նպիրոս զորակեցին 30 վաշտ զօրք: Արթայի մէջ կեդրոնացած բանակն երկու օր անգործ մնալէ յետոյ, յարձակման սկսելու եւ յառաջացել է մինչեւ Ֆիլիքիատէս, զոր երրորդ անգամ զրաւեր է առանց կուռոյ, զի թուրքերը մնացած էին Բէնտէրիզատիայի կիրճերուն մէջ: Վերջին թզմաբերով եկած թերթերը կ'ըսեն թէ Հելլէնք անգործ կ'սպասեն յՆպիրոս: Աթէնքի մէջ խանդավառութիւն պատճառեց Հելլէն նաւատորմին Միտիլի երթալու լուրը: Պատեւրազմական նախորդ նախարարը կ'ամբաստանէ նաւատորմը թէ չէ ունկնդրած Քարապրունն ու Սեւանիկ-Տէտէ աղած երկաթուղւոյ գիծը ուժակոծելու համար տուած իր հրամաններուն:

Յունաստան կրեւելէն ետ կանչեց զնդ. Վաստը եւ այլ սպայներ, որք յաջողեցան Աթէնք ժամանել, Վաստս դնդ. Մանոսի տեղ Նպիրոս պիտի զրկուի: Իրեն տեղ կրեւէ զրկուեցաւ զնդ. Աթայքոս: Կրեւելի պաշարումը թէպէտ կը շարունակէ, սակայն շարժումն ալ աւելցած է ապստամբաց մէջ, որք Գանտիայի ջրուղիները կտրած եւ աւսարիական զօրաց վրայ յարձակած են Հանեայի մօտ: Գանտիոյ անգլ. հրամանատարն հեռագրաւ ծովակալներէն օգնութիւն խնդրած է: Ծովակալը արտօնած են ապստամբները՝ Հանեա մտնելով ուսուստ դնելու:

Շարթուս մէջ զրեթէ միշտ խօսուեցաւ Եւրոպական միջնորդութեան մը վրայ եւ ամենուն ուշադրութիւնն այն կողմը դարձաւ: Ռուսիոյ Զարը հեռագրաւ հրամայեց իր Աթէնքի դեսպանին որ խրատէ Հելլէն կառավարութիւնը խնդրելու Եւրոպայի միջնորդութիւնը: Ֆրանս., Իտալ. եւ Անգլ. դեսպանք այս յորդորին մասնակցեցան: Գործակալութեանց վերջին հեռագիրք կ'ըսեն թէ Յունաստան համակերպելով միջնորդութիւն խնդրած է: Դեսպանք անմիջապէս հաւաքական ծանուցադիր մը շրջակելով, հրաւիրած են զՅունաստան իր զօրքը քաշել Կրեւէ եւ կղզւոյն ինքնօրինութեան հաւանիլ, որոյ փոխարէն իրենք ալ պիտի կարգադրեն թուրքեհելլէն վէճը, Յունաստան ալ հաւանած է այս առաջարկին: Սակայն միւս կողմէն ալ կըսուի թէ Հելլէն արտաքին զօրծոց նախարարը պատասխանած է Ռուսիոյ խրատին թէ

Յունաստան իր արեան մինչեւ վերջին կաթիլը պիտի դիմադրէ, մինչեւ որ իր անունը Եւրոպեան կառավարութեանց շարքէն ջնջուի: Նախարարապետն ալ յայտարարած է թէ Տոմոքոսի մէջ սպասուած պատերազմէն յետոյ միայն պիտի կրնայ որոշել թէ միջնորդութեան դիմելու անգի կայ: Թուրք լրագիրք միջնորդութեան մասին բան մը չեն գրեր:

Այսու հանգերձ Յունաստան իր պատերազմական պատրաստութիւնը կը շարունակէ եւ 900 հրացան Ֆրանսայէն Աթէնք հասաւ: Ֆրանսացի կամաւորք Ֆրանս. զօրքով, եւ Կարիպալտի առաջնորդութեամբ Իտալացի կամաւորք Տոմոքոս կը գտնուին: Կարմիր Սաչի ընկերութիւններ միշտ կ'օղնեն Հելլէն վիրաւորելոց:

Իսկ Կայս. կառավարութիւնը կը շարունակէ կամաւորները սահմանազուխ զրկել: Շատեր ալ ձի կը նուիրեն: Սեւանիկի եւ Իզմիրի Հրեայք խումբ խումբ խաւարութիւնն ընդունելով՝ զինուոր կ'արձանագրուին եւ պատերազմի կ'երթան: Ռուսիոյ մայր-կայսրուհին, Շրէւէտի թագաւորը, Գերմանիոյ կայսրուհին եւ Օսմ. պաշտան իրենց ծախիւք մէկ մէկ շարժուն հիւանդանոց կազմեցին Օսմ. վիրաւոր զօրաց համար: Օսմ. վիրաւոր զինուորք մասնաւոր կառախումբերով մայրաքաղաքս կը բերուին եւ Վէհ. Սուլթանին հիմնած հիւանդանոցին մէջ կը դարմանուին: Ամէն կողմէ այդ վիրաւորելոց հանդուստութեան համար պիտոյք, եւայլն, կը նուիրեն, եւ առայս յանձնաժողովներ կազմուած են: Զօրաց առաքումն եւս կը շարունակուի: Ապրիլ 28 էն՝ 15 օր եւս երկարած գուեցաւ Հելլէնաց թուրքիայէն մեկնումը, որ կը շարունակուի: Զեռք բերուած յաղթանակաց իյուշ՝ չքաղրաններ կը պատրաստուին որոց ծախքը Վէհ. Սուլթանը պիտի վճարէ: Դրաւեալ քաղաքաց օստիկան-զօրաց կազմակերպութեան կ'աշխատուի փութով: Մաս մը Հելլէն գերիներ ալ մայրաքաղաքս բերուեցան:

Այսօր պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ Արչիպելոս գոտի կղզեաց ջուրերուն մէջ Հելլէն ծովասպառախներ երեւան ելած ըլլալով, Տարտանիլէն փոքր նաւաբաժին մը զրկուած է, որ յաջողած է մեծ պղտիկ 11 առաջատաւոր նաւակ գրաւելով Տարտանիլ բերել: Այս օրուան թուրք լրագիրք կ'ըսեն թէ Օսմ. բանակը Ֆարսալայէն դուրս քաղմաթիւ գիւղեր գրաւած է եւ Էտէմ փաշա իր լանակեաղը ի Թէքէ Բէյի հաստատած է եւ յարձակողական պիտի սկսի: Փութով 432,000 Օսմ. զինուոր պիտի համախմբուին ի Բոււնէլի:

2 Մայիս

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աստնայի կողմէն ասպատակող Քէլ Տէրվիշ աւաղակն իմանալով որ զինքն ողջ կամ մեռած բռնողին պարզել խոստացուած է եւ չպիտի կրնայ պրծիլ, տեղական իշխանութեանց անձնատուր եղաւ:

— Թրամուէլի յատուկ ինքնաշարժ մեքենայի մը չափազանց համար 15 տարուան մեծաշնորհ արուեստաւ հնարիչներուն՝ Մէհմէտ Զիյա փաշայի եւ Գալաֆեան Յովսէփ Էֆէնտիի:

— Զէթինէ գնաց Կայս. թիկնապահ թէվֆիզ պէյ:
— Իզմիր բերուած չամիչին այս տարուան քանա-

կութիւնն է 590,000 կենդինար, անցեալ տարուէն է 143,000 կենդինար աւելի:

— Նօտար չգտնուած տեղերու մէջ՝ Խաթէի Ժողովոց կամ թղթակցութեանց եւ կամ եւմտական պաշտօնէից քարտուղարք պիտի վաւերացնեն՝ երկրագործական դրամատուններէն ստակ փոխ առնողներու մօլերակները:

— Նահանգները հրահանգ ղրկուեցան որպէս զի, ըստ տրամադրութեան բարենորոգմանց ծրագրոյն, զիւղախմբերու Ժողովոց համար չորսական անգամ ընտրուին:

— ՎԱՅՐԱԿ ՈՃԻՐ ՄԸ գործուեցաւ Բշ. Աշիր էֆ. խանին մէջ: Մանուէլ էֆ. Մանուէլեան եւ իր ընկերը՝ Արտաշէս էֆ. Պոտուրեան որոշած էին բաժնուիլ իրենց միւս ընկերէն Տաղիստանցի ուսանողական Ապտիւլ Կաֆաթէն, որուն կարեւոր գումարներ ի փաստ իր երկու ընկերաց իւրացնելն յետ քննութեան հաստատուած էր: Նոյն առաւօտ, բաժանման վերջնական գործողութիւնները կատարելու համար, երեք ընկեր գացած էին յիշեալ խանը փաստաբան Սամուէլ էֆ.ի սենեակը, ուր Կաֆար պարտէր յանձնել իր քով մնացած մօլերակները. սակայն զեռ այդ մօլերակները չուզուած, զորս անշուշտ իր հաշուոյն դործածած ըլլալու էր, գրպանէն ուշիւղէրն հանելով նախ Արտաշէս էֆ.ն ճակտին ճիշդ մէջտեղէն զարկաւ. մահն անմիջական եղաւ. ասոր վրայ փաստաբանը սենեակէն դուրս նետուեցաւ. մարդասպանը երկրորդ հարուած մ'ալ քաշեց որ վրիպեցաւ եւ երրորդ հարուածին սպաննեց նաեւ Մանուէլ էֆէնտին որ զարնուեցաւ աջ քունքէն: Ոճրին վայրը փութացող ոստիկանք ձերբակալեցին ոճիրգործը, որ ամենայն պաշարիւնութեամբ երկու երիտասարդ մահացնելէ յետոյ, հանդարտօրէն անձնատուր եղաւ եւ խոստովանեցաւ իր կրկին ոճիրը: Ոճրագործին վրայէն գտնուած են նաեւ վեց ուրիշ փամփուշտներ, որք յայտնի ապացոյց են իր ոճիրը կանխամտածութեամբ գործելուն: Երկու երիտասարդ զոհերը կառավարական պաշտօնատանց պիտոյք կը հայթայթէին: Մանուէլ էֆ. Մանուէլեան կը թողու աչրի կին մը եւ 3 մատաղատի որբեր, իսկ Արտաշէս էֆ. այրի մը եւ զեռատի որբ մը: Ոճրագործին հարցաքննութիւնն աւարտած է: Թէպէտ նախապէս ուրացած, սակայն ուշիւղէրին, փամփուշտներուն եւ այլ ապացոյցներու հանդէպ պաղ արեամբ խոստովանած է իր ոճիրը:

— Վանայ կուսակալի փոխանորդ անուանեցաւ Տրդ զօրաբաժնին հրամանատար Ֆէրիդ Շէմսի փաշա, կուսակալ Շէմսէտտին պէյ մայրաքաղաքս կուգայ:

— Մարաշի Խաթէի Ժողովոյ անգամ եւ Հոովմէագաւան խարլաքեան Գէորգ էֆ.ի Սանիէի Բ. եւ զինուորական պիտոյք հայթայթող Յակոբ էֆ.ի Բապիէի աստիճան տրուեցաւ:

— Նտիվլիէ ընկերութեան շոգինաւուց երթեւեկը, որ պատերազմին պատճառաւ դադարած էր, վերսկսաւ:

— Երկրագործական դրամատան 1311 ելեւմտական տարւոյ ընդհ. հաշուեցոյցն կը տեսնուի թէ դրամատան անուանական դրամագլուխը նոյն տարին 34,784,814 զրշ. եւ իրական դրամագլուխն ալ 34,877,133 զրշ. աւելցած է:

— Օսմ. Պանքային հետ բանակցութիւնք կը կատարուին Կ. Պոլսոյ եւ դաւառաց միջեւ թղթատարական աւանդները նոյն Պանքային միջոցաւ Հէվալէի դրութեամբ փոխադրելու համար:

— Վանայ ու Պիթլիսի դատական քննիչք իրենց քննութեանց արդիւնքը տեղեկագրեցին:

— Էտիրնէի կուսակալի փոխանորդը, մինչեւ Թուրք-եւպուրկար սահմանադրուին երթալով, քննութիւններ կատարեց:

— Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովոյ անգամ Սըր Աշմէտ Պարալէդ, որ անցեալ չաբթու Աւստրիական շոգենաւի մը մէջ Հելլենաց կողմէ ձերբակալուած էր իբր լրտես, ազատ արձակուած ըլլալով մայրաքաղաքս եկաւ:

— Էնկիւրիի Պարսկական հիւպատոս կարգուեցաւ Հաճի Ալի պէյ:

— Տիրապէքիւրի մէջ բանտարկուած Հանիլի Շէյխ Պէքիր մարդասպանը ներման արժանացաւ:

— Ղազի Օսման փաշա, որ Սելանիկ գացած էր, մայրաքաղաքս դարձաւ:

— Արշիպեղագոսի կղզիները 8000 հետեւակ եւ 300 թնդանօթածիդ զօրք պիտի ղրկուին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ժանտախտէ Պոմպայի մէջ շաբաթը 378 մահ կը պատահի:

— Մէկ քանի Խտալացիք՝ բաղմաթիւ հետեւորդներով, ուղեւոր Վալլայի կողմէն դէպ ի Պալօ Հապէշխոստան մտնել, ցեղապետք դէմ դրեր են, եւ այս պատճառաւ կռիւ մը ծագելով, երկու կողմն ալ կորուստ ունեցեր է եւ 2 խտալացիք զերի բռնուեր են:

— Պուլկար արժեթուղթք Բարիդի Սակարանին մէջ պիտի ընդունուին այսուհետեւ:

— Պուլկար սպայք, որք Ռուսիա կը դաժնուին, հրաման ստացան անյապաղ Պուլկարիա դաժնալ:

— Պուլկարիոյ նախարարական ապահովութիւն տուեր է թէ Պուլկարիա հաւատարիմ պիտի մնայ Երեսփ. Ժողովոյ մէջ պարզուած քաղաքականութեան:

— Սերպիոյ Թագաւորը Կիր. օր Վիէննա ժամանելով, Աւստրիոյ կայսիր եւ Կոլուխովքի կոմսին հետ տեսակցելէ յետոյ՝ Պելկրատ դարձաւ: Թագաւորն ապահովութիւն տուաւ թէ Սերպիա խաղաղասէր քաղաքականութեան մը կը հետեւի:

— Աւստրիոյ Երեսփ. Ժողովն ընդունեց Պուլկարիոյ հետ կնքեալ առեւտրական դաշնագիրը:

— Բերուի կառավարութիւնն որոշեց արծաթ դրամ կոխելը դադարեցնել. ամերիկեան կառավարութիւնք կը բաղձան կասեցնել արծաթ դրամ կոխելն, որպէս զի սպիտակ դրամի զինք բարձրանայ:

— Երբեակ Զինակցութեան դաշնագրութիւններն, որոց պայմանաթամը մայիս 1 ին լրացաւ, իրենց նախկին ձեւին մէջ վերանորոգուած են, կ'ըսուի:

(8)

Ժ Ի Ի Լ Կ Ի Օ

ՀՐԱԲՈՒՂԽ ՄԸ ՍԱՌՈՅՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Դ.

ՋՈՒՐԻ ՄԷՋ ԵՂԵՐԵՐԳ ՄԸ

Քիչ մը վերջը անհուն լոյս մը ամբողջ հորիզոնը հրդեհելով, ձեան խիտ հատիկները փայլուն աղամանդնություն փոխարկեց։ Այս ալ Հիւսիսային-Բեւեռին ելեկադրական փարոսն էր որ կը վառէր եւ այդ միջոցին եթէ երիտասարդ Ռուսն ուզէր իր մահամերձ ընկերը թողուլ, կրնար ապահով ըլլալ թէ դոնէ իր կեանքը պիտի փրկէր։ Սակայն այս անձնապաշտ զազափարը երբեք եւ ամենեւին մտքէն չանցաւ եւ հարկւր անդամ աւելի նախամեծար պիտի համարէր մեռնիլ քան թէ իւր խղճին վրայ մշտապէս այդպիսի բեռ մ'աւելցնել։

Ջայն ուշաբերելու ջանքեր ընել խորհեցաւ։ Պարապ տեղն անոր ձեռքերն յաջորդաբար իր ձեռաց մէջ առաւ սաքցնելու համար։ չուտով հասկցաւ թէ այդ վտանգալի կացութեան մէջ անկարելի պիտի ըլլայ իրեն՝ կեանք ներմուծել այդ դիակի նմանող մարմնոյն մէջ։

— Որո՞ւ հոգ, ըսաւ, կա՞մ ես ալ պիտի կորսուիմ, կա՞մ, մեռած ըլլայ, ողջ ըլլայ, այս ալ մէկտեղ պիտի տանիմ։ Նոր պայթումներ Ալեքսիսի ուշադրութիւնը գրաւեցին եւ այդ պայթումներուն յաջորդեց նոր հրթիռներ ներու երկինք սլանալն՝ իրարմէ աւելի կամ նուազ հեռաւորութեամբ։ Երբ զինքն այդ հրթիռներէն բաժնող ահազին միջոցը կարելի անցնելու որոշում կուտար, յանկարծ աւելի մօտակայ լոյս մը երկինքն ու ալիքները լուսաւորեց։ Երկու ծովաբեկիկներուն դանդաղ տեղէն հազիւ հարկւր մէթր հեռուն, ջուրերուն մէջէն հրթիռ մ'ուղղահայեաց վեր խոյացաւ։

— Ա՛ա՛, այս անգամ անտարակոյց երկուքս ալ ազատեցանք, ըսաւ երիտասարդ Ռուսը։ Եւ միշտ իւր մարդկային բնոր կրելով հանդերձ, սկսաւ բաւական նեղութեամբ լողալ դէպ ի այն փրկութեան գօտին ուրկէ մեկնած էր հրթիռը։

Քանի մը վայրկեան գերմանական ճիգեր թափելէ յետոյ, վերջապէս նշմարեց փրկարար գործիքը, որ ալեաց զազաթը չնորհալի կերպով կը ծփար։ Երբ գօտին քով հասաւ, ուժասպառ եղած էր։ Իւր ազատ մնացած ձեռքով՝ գործիքին կողին վրայ կախուած չուանը բռնելով, իւր անշարժ ընկերոջը թեւերուն կապեց, այնպէս որ նուազած մարդուն մարմնոյն կէսէն աւելին ջուրէն վեր կ'իւս։

Եթէ փոթորիկը այդ միջոցին իր բոլոր սաստկութեամբը դեռ շարունակած ըլլար, երիտասարդ Ռուսն ընդ ունայն աշխատած պիտի ըլլար։ Մռնչող ալիքներն ու ծովու կոյտերը շատ երկար ատեն թող չպիտի տային որ այդպէս կէս մը ծովուն մէջ կախուած մնայ այդ մարդ-

կային բեկորը, եւ Ալեքսիս պիտի չփոթէր՝ տեսնելով որ նախանձոտ ալիքները կ'առնէին կը տանէին իր բարեկամը զոր այնչափ դժուարութեամբ բերած էր ազատարար դատին քով։

Երիտասարդ Ռուսն իր ընկերը ամուր կերպով կապելէ յետոյ՝ պարանէ սանդուխի մը կառչեցաւ։ Քանի մը վայրկեանի մէջ վերջապէս գործիքին զազաթն կ'լած էր։ Հոն՝ երկար շունչ մ'առաւ եւ առանց այլ եւս ուշադրութիւն ընելու մերթ ընդ մերթ օդին մէջ սլացող հըրթիռներուն որք ապա երկնքիփեան աստղերու նման ալեաց մէջ կ'իյնային, գործիքին շրջափակին կռթնեցաւ եւ սկսաւ յամբարար վեր քաշել իր խեղճ ընկերը։

Այս ալ պզտիկ գործ մը չէր, քանի որ այնչափ երկար ատեն ջուրին մէջ մնացած, եւ իւր թանկագին բեռը ձեռքէն չփախցնելու համար ի գործ դրած սոսկալի մարմնչու մ գրեթէ ուժասպառ ըրած էր զինքն։ Բարեբաղդաբար, վտանգալի պարագաներու մէջ քաջասիրտներու նեցուկն եղող գերագոյն կորովէն զատ, իր առջի ուղեւորութեանց մէջ ստացած փորձառութիւնն ու վարժութիւնն ալ ունէր։

Ինչպէս որ նաւերուն վրայ ընթացիկ գործերու միջոցին չուանը փաթթելու ճանկեր կան, այդ շրջափակին շուրջն ալ կային քանի մը ճանկեր։ Երբ երիտասարդն իր ընկերոջ անշունչ մարմինը գործիքին վրայ հանելու համար ըրած ջանքերէն ինքզինքը տարապայման յոգնած զգար, չուանը այդ ճանկերէն մէկուն փաթթելով քիչ մը յոգնութիւն կ'առնէր, առանց վախալու որ իր անգին բեռը նորէն ծովը կ'իյնայ։

Երբ այսպէս Հանրի Լըտրիւի անշունչ մարմինը չորջափակին քով հասաւ, աւելի դժուար եւ աւելի ծանր աշխատութիւն մ'ալ կը մնար Ալեքսիսի։ Այդ դիակի անշարժութեամբ ծանրացած մարմինը թեւերուն մէջ բռնելու եւ վեր առնելու էր։ Այս պարտականութիւնն ալ առաջնոյն պէս ամենայն սիրով կատարեց։ Բայց՝ երբ խեղճ Լըտրիւ մարմնին իր ոտից ներքեւ փռեց, իր վրան ալ ոյժ չէր մնացած, եւ զգաց որ տկարութեան վերջին աստիճանին հասած էր։ Ինքն ալ նստաւ եւ անշարժ մնաց մարդկային այդ բեկորին քով որ ցուրտէն կապուեցած, այլ եւս կենդանութեան ո՛ր եւ է նշան չէր ցուցներ։

Քառուրդ ժամ մը հանգստանալէ յետոյ միայն Ալեքսիս ուշաբերեցաւ։ Գօտին մէջտեղը խոյացաւ, պզտիկ դռնակ մը բացաւ եւ հրթիռներու տուփէն քանի մը շիշ հանեց։

Այդ շիշերը կազդուրիչ զօրաւոր դեղեր կը պարուհանէին, զորս արշաւանքին մամուկցող բժիշկները կանխամտածութեամբ այդ գործիքին մէջ դրած էին։ Երբ պէս զի գօտիներուն վրայ ապաստանող ծովաբեկիկները կարենան իրենց ոյժերը դարմանել։

Երիտասարդ Ռուսը, բոլորովին կազդուրուելով՝ մօտեցաւ որսորդին անշունչ մարմնոյն։ Իր իսկ բաճկոնը հանելով անոր ուսերուն վրայ ծածկեց, յետոյ ծունգի գալով, անոր անշարժ գլուխը վերցուց, շրթունքը բացաւ, շիշին փողը ներս սպրդեցուց եւ կազդուրիչ դեղէն քանի մը կաթիլ բերանը լեցուց։

Ալ ձիւն չէր տեղար եւ օդը թէպէտ պարզուած,

սակայն աւելի ցրտացած էր։ Ազնուական Ռուսը, բոլորովին եղբայրական հոգածութեամբ մը, դիւղացիին ձեռքերն իր ձեռքերուն մէջ կը շփէր։ Խեղճն իր կեանքը ազատել ուզած էր եւ քիչ վերջն ինքն իր կեանքն անոր պարտական պիտի ըլլար։ Արդարեւ քանի մը վայրկեան վերջը, անշունչ մարմինը չարժու մ'ըրաւ, եւ Ալեքսիս անձկութեամբ՝ դողդոջուն ձեռքն իր փրկած մարդուն ձեռքին դնելով, աննկարագրելի ուրախութեամբ մը զգաց որ քիչ մը ջերմութիւն եկած էր քունքերուն։

Ջանքերը կրկնապատկեց եւ անոր բերանը կազդուրիչ դեղէն քանի մը կաթիլ եւս լեցուց։

Հանրի Լըտրիւ աչքերը տակաւ բացաւ եւ այդ վայրկեանէն վերջն ա'լ շուտով կենդանանալ սկսաւ։ անպատում ակնարկով մ'իւր ազատարարը դիտեց։

— Լաւ, ըսաւ, կեանքս ձեզի պարտիմ եւ այսուհետեւ մեր բարեկամութիւնը մինչեւ մահ տեւական պիտի ըլլայ։

— Ինձի բան մը պարտաւոր չէք, բարեկամ, յարեց Ալեքսիս, անուշ ձայնով մը։ զուք վեհանձնարար իմ կեանքս ազատել ուզեցիք, եւ ես ալ բարեբաղդ եղայ՝ ձեզի օգտակար ըլլալով։ Հասկցայ որ զուք քաջամիտ մէկն էք, եւ, քանի որ ձեր բարեկամութիւնը կ'ընծայէք ինձի, բոլոր հոգովս զայն կ'ընդունիմ։ Եթէ այսչափ մեծ հրաշքով մեզ փրկող Աստուած թոյլ տայ, ետքը պիտի տեսնէք թէ ինչպէս լաւ գիտեմ զիս սիրողները սիրել։

Հանրի Լըտրիւ իր նուազումէն բոլորովին կազդուրուած, տեսաւ որ ընկերն իրեն համար հաղուստն հանած էր։ Երբէք չուզեց հաւանիլ այդ զգեստը տակաւին հազնելու։

— Տկար կնոջ մը պէս մարեցայ, ըսաւ, սակայն մէկ անգամով սովորութիւն չըլլար եւ կրնամ ցուրտին դիմանալ։

Այնչափ պնդեց որ Ալեքսիս պարտաւորեցաւ նորէն հազնիլ իր մուշտակապատ վարսպանակը։

Այդ միջոցին միայն միտքն ինկաւ՝ հեռագրական նշանը տալով նաւուն մարդոց իմացնել թէ իրենց վնասը ուսմանն ազատած էին։

Քիչ մը վերջը ծովաբեկեալներն զգացին որ քաշողական զօրութիւն մը կը ներգործէր փրկութեան գօտոյն վրայ, եւ քանի մը վայրկեան վերջն ալ նշմարեցին Հիւսիսային-Բեռնը, որ իր փարոսով կը նմանէր լուսաւորուած ցնորական նաւու մը։

— Որչափ մահադոյն անձկութիւն մ'ունեցած է արդեօք Պ. տը Քօլիքօֆ, ըսաւ Ալեքսիս։

Սակայն, փրկութեան գօտին տակաւ առ տակաւ նաւուն մօտեցած ըլլալով, երկու երիտասարդները կրցան իրենց կողմը նետուած պարանի սանդուղները բռնել եւ նորէն իրենց ընկերներուն մէջ երեւիլ։ Նաւաստիներն ամէնքն ալ անոնց ազատումը տօնելու համար կամրջակին վրայ հաւաքուած էին եւ ուրախութեան աղաղակներ կ'արձակէին։

Հիւսիսային-Բեռնէն արձակուած թնդանօթի եւրեք հարուած անհունութեան մէջ որոտացին եւ շագնաւակով բացը գտնուող նաւաստեաց աւետեցին թէ իրենց դործը լինցած էր եւ այլ եւս նաւ դառնալու էին։

Ե.

ԱԼԵՔՍԱՆ ՍԱՌՈՅՅՆԵՐԸ

Մինչդեռ երկու ծովաբեկեալք վերամարդկային եւ անդու մարդ մը կը մղէին փոթորիկին դէմ, անդին ալ, Հիւսիսային-Բեռնին մէջ յուզումը կ'աւելնար։ Պ. տը Քօլիքօֆի վիճակը, սոսկալի լուրն իմանալէ յետոյ, տակաւ ծանրանալ եւ վերջապէս արշաւանքին մասնակցող բոլոր բժիշկներուն դարմանաց պէտք ունեցաւ։ Երկու երիտասարդներուն անհետացման մինչեւ այդ վայրկեանը լաւ պահուած դաղանիքը նաւուն մէջ ամենուն բերանն էր, եւ բոլոր երկրախոյզ գիտունները կամրջակին վրայ կը վազէին լուր առնելու համար։

Գալով խեղճ Ռուս խորհրդականին, այդչափ խառնէն երեսին տրուած սոսկալի լուրին յառաջ բերած յուզումը զինքն զգետնած էր։ Վայրկեանական եւ անպատում ակարութեան յաջորդած էր զօրաւոր ջերմ մը, եւ Տօքթօր Բոլ Պէրնար, Հիւսիսային-Բեռնին առողջապահական պետը, նշանակալից ձեւով մը զուրթ շարժեց, երբ հիւսնդին վիճակին վրայ իրմէ անդեկութիւն կ'ուզէին։

— Ազգեկութիւն մը չեմ տեսներ, ըսաւ ակարութեամբ։ Երկու երիտասարդ բնագէտները, Ուրեամ Սիւլինկ եւ Ժիւլ Ռուսէ, ամենէն վերջը լսեցին իրենց բարեկամաց պատահած սոսկալի արկածը։ Երկու գիտուններն երիտասարդ եւ նամանաւանդ քիչ մ'ալ արկածալից բնութիւն ունենալով, ամենեւին մատառնջութեան չէին մատնուեր փոթորիկին հանած սոսկալի աղմուկներէն։ Թորել նաւապետին տուած հրամանին համաձայն, իրենց սենեկէն դուրս չէին ելած։ Շատ գէշ պահուած ոսկորի մը վրայ երկար վիճաբանութիւն մ'ըրին։ Փրանսացի եւրիտասարդ գիտունը կը կարծէր որ այդ ոսկորն անդրջըրհեղեղեան փոսափիղի մը կը պատկանի, մինչդեռ իր անգլիացի պաշտօնակիցը կը պնդէր թէ խաշուած մսի մը սովորական ոսկորն էր։ Յետոյ իրենց օրրաններուն մէջ պառկեցան եւ նաւուն տատանումներէն օրօրուելով, քիչ չանցաւ սկսան քնանալ։

Մեծ աղմուկէ մ'ընդոստ արթնցան։ Խառնափնթոր ձայներ իրենց ականջին կը հասնէին, եւ կտոր բրդուծ նախադասութիւններ լսելով, իրենց անսարքերութիւնն անհետացաւ։

— Եթէ ինձի հարցնեն, խեղութիւն է այս անտանելի օդին զանոնք վնասելը, կ'ըսէր զուրթէն ձայն մը։

— Իրաւ որ այս խեղճ ծերունին ցաւէն պիտի մեռնի, կ'ըսէր ուրիշ ձայն մը։ Արդէն գէժքը մեռելի դոյն առաւ։

(Շարունակելի)

Տէր Լրագրոյ՝ Ա. ՍԱՌՈՅՅԱՆ

ՏՊԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԳՍՆ

(Նախկին ՊԱՂՏԱՍԻՍԱՆ Տպարան)

Կ՝ Պոլիս, Սուրբ Լամբ 14.